

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

PAULĖ MILKINTYTĖ
BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA

NUSIKALTIMAI ASMENS PRIVATAUS GYVENIMO NELIEČIAMUMUI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas - Doc. dr. Renata Marcinauskaitė

Vilnius
2022

TURINYS

ĮVADAS	3
1. TEISĖS Į ASMENS PRIVATAUS GYVENIMO NELIEČIAMUMĄ TEISINIAI PAGRINDAI	7
1.1. Teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą samprata	7
1.2. Teisė į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą kaip tarptautinio teisinio ir vidaus reguliavimo dalykas	10
1.3. Konstitucinės teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą turinys.....	15
2. NETEISĖTO INFORMACIJOS APIE PRIVATŲ ASMENS GYVENIMĄ RINKIMO (BK 167 STRAIPSNIS) SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ	18
2.1. Objektyvieji neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo (BK 167 straipsnis) sudėties požymiai	18
2.2. Subjektyvieji neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo (BK 167 straipsnis) sudėties požymiai	26
3. NETEISĖTO INFORMACIJOS APIE ASMENS PRIVATŲ GYVENIMĄ ATSKLEIDIMO IR PANAUDOJIMO (BK 168 STRAIPSNIS) SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ	29
3.1. Objektyvieji neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą atskleidimo ir panaudojimo (BK 168 straipsnis) požymiai	29
3.2. Subjektyvieji informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimo ir panaudojimo (BK 168 straipsnis) požymiai	33
3.3. Neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo, atskleidimo ir panaudojimo pavojingumo vertinimas.....	37
IŠVADOS	42
LITERATŪROS SĄRAŠAS	44
SANTRAUKA.....	51
SUMMARY.....	52
SĄŽININGUMO DEKLARACIJA	53

IVADAS

Aktualumas. Optimalaus valstybės ir asmens santykių modelio paieškos yra viena svarbiausių konstitucinio reguliavimo problemų. Tyrimo aktualumas slypi tame, kad visuomenė dar neapsisprendė, kas demokratinėje valstybėje yra svarbiau: asmens ir piliečio teisės ir laisvės ar valstybės teisė kontroliuoti žmonių gyvenimą. Būtina nustatyti valstybės ir piliečių kompromiso, leidžiančio, nepaisant nusikalstamo kėsینimosi į visuomenės saugumą, pavojaus, leistinumą, išsaugoti konstitucines piliečių teises ir laisves.

Be jokios abejonės, teisė į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą šioje problemoje užima pagrindinę vietą, nes asmens laisvės laipsnis lemia visos visuomenės laisvės laipsnį ir yra valstybės socialinio, teisinio ir demokratinio išsivystymo lygio rodiklis¹. Šiuolaikiniai socialiniai ir teisiniai procesai yra neatsiejamai susiję su informacijos sklaidos ribų peržengimu ir dėl to paveikia įvairius asmens privataus gyvenimo aspektus, o tai reikalauja tolesnės teisinės asmens ir piliečio teisių ir laisvių problemų plėtos.

Asmens teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą buvo pripažinta ir reglamentuota palyginti neseniai, XX amžiaus antroje pusėje. Šios teisės įtraukimas į tarptautinius dokumentus (Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją, Pilietinių ir politinių teisių paktą, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją) buvo esminis momentas, kurį pripažino tarptautinė bendruomenė. Teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą įtraukimas į konstitucinį ir teisinį kontekstą daro aktualų šios teisės santykio su „klasikinėmis“ žmogaus teisėmis ir laisvėmis klausimą². Pažymėtina³, jog nacionalinis privatumo sferos reglamentavimas yra glaudžiai susijęs su valstybės įsipareigojimais pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją. Teisės aktuose ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje tiksli privataus gyvenimo sąvoka nepateikiama, tačiau yra įvardytos atskiros sritys, kurios laikytinos asmens privačiu gyvenimu. Atkreiptinas dėmesys, kad asmens privataus gyvenimo sričių sąrašas nėra išsamus ir teismų praktikoje nuolat pildomas⁴. Privataus gyvenimo samprata pasižymi dinaminium pobūdžiu, todėl apibrėžti ją nurodant baigtinį sąrašą privačiam gyvenimui priskirtinų sričių nėra būtina ar prasminga⁵.

¹ Guide to the Case-Law of the of the European Court of Human Rights. 2022. Prieiga per internetą: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Data_protection_ENG.pdf žiūrėta 2022 m. rugsėjo 26 d.

² Larraul E. 2014. Criminal record disclosure and the right to privacy. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/DianaS/AppData/Local/Temp/ElenaLarrauri2014Crim.L.R.10.pdf> žiūrėta 2022 m. rugsėjo 23 d.

³ Meškauskaitė L., Lankauskas M. Baudžiamoji atsakomybė už asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimus Europos Žmogaus Teisių Teismo bei Lietuvos teismų praktikos kontekste, Teisės problemos. 2016. Nr. 1 (9)

⁴ Ten pat.

⁵ Ten pat.

Teisė į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą yra sudėtingas teisinis institutas, susidedantis iš individualių asmens įgaliavimų, kuriems reikalinga teisinė apsauga ir gynyba⁶. Taigi, galima nurodyti keletą priežasčių, dėl kurių šio tyrimo mokslinės problemos formulavimas yra aktualus.

Teisinę atsakomybę už asmens privataus gyvenimo neliečiamumą numato skirtingi teisės aktai. Siekiant tinkamai parinkti teisinės atsakomybės rūšį gali būti sudėtinga, nes nusikaltamos veikos požymiai sutampa su civilinių deliktų ir administracinių nusižengimų požymiais.

Baudžiamajame kodekse numatyta atsakomybė už pavojingiausius nusikaltimus asmens privataus gyvenimo neliečiamumui. Pažymėtina, kad teisės normos, susijusios su asmens privatumo apsauga ir gynimu, nėra susistemintos, kartais gana prieštaringos, o tai lemia teisinio reguliavimo spragas. Taigi temą aktualu nagrinėti dėl teisės aktų, numatančių atsakomybę už privatumo pažeidimą, pasikeitimų, nusikaltimo požymių, kurie yra vertinamojo pobūdžio, buvimo⁷. O būtent vertinamieji požymiai gali prieštarauti konstituciniams asmens lygybės prieš įstatymą bei teisėtų lūkesčių principams bei nusikalstamos veikos sudėties požymių atitikimo kaltės principui. Teismų praktikoje kyla kolizijos, tinkamai kvalifikuojant nusikaltamos veikos požymius, o asmens privataus gyvenimo neliečiamumo vertinamasis požymis galutiniame teismo sprendime nėra išsamiai pagrindžiamas.

Temos aktualumą taip pat pagrindžia tai, kad labai retai asmenys kreipiasi dėl pažeistų teisių atkūrimo šioje srityje. Ši situacija rodo didelį tokio pobūdžio nusikaltimų latentškumą. Nedidelis užregistruotų asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidžiančių nusikaltimų skaičius nerodo palankios padėties šios konstitucinės teisės apsaugos srityje, nes nemaža dalis analizuojamų nusikaltimų yra latentiniai (I instancijos teisme išnagrinėta 2018 m. – 48; 2019 m. – 56; 2020 m. – 63; 2021 m. – 53 bylos⁸).

Taigi asmenų privatumo baudžiamoji-teisinė apsauga toli gražu nėra visiškai įgyvendinta.

Tyrimo problema - nepakankamas teorinis asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimų klausimų išplėtojimas (darbe pagrindinis dėmesys skiriamas informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo (BK 167 straipsnis), atskleidimo ir panaudojimo (BK 168 straipsnis) baudžiamajam teisiniam vertinimui) ir atitinkamai praktikoje išskylantys sunkumai kvalifikuojant šiuos nusikaltimus.

⁶ Ažubalytė R. Privataus asmens gyvenimo ribojimas slaptomis priemonėmis: (ne)kokybiško įstatymo problema, Jurisprudencija, 2019, 26(2), p. 260–291

⁷ Michael McFarland, SJ. Privacy and the Law. Prieiga per internetą: <http://www.scu.edu/ethics/practicing/focusareas/technology/internet/privacy/privacy-law.html> žiūrėta 2022 m. rugsėjo 27 d.

⁸ Statistika. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106> žiūrėta 2022 m. rugsėjo 27 d.

Taigi darbe keliami klausimai: ar asmens privataus gyvenimo neliečiamumo apsauga tinkamai reguliuojama? Ar asmens privataus gyvenimo neliečiamumo požymiai nesutampa civilinių deliktų ir administracinių nusižengimų požymiais? Ar teismų praktikoje tinkamai aiškinami vertinamojo pobūdžio požymiai ir išsamiai pagrindžiami?

Ištirtumas ir naujumas. Teisės moksle nėra pakankamai išnagrinėtos nusikaltimų asmens privataus gyvenimo neliečiamumui ir asmens privataus gyvenimo neliečiamumo apsaugos reguliavimo problemos, o tai paaiškinama santykinu šios teisės „jaunumu“. Konstitucinės teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą baudžiamosios teisės apsaugos problemos tebėra menkai suprantamos tiek konstitucinės teisės moksle, tiek baudžiamosios teisės teorijoje. Lietuvos mokslininkai – teisės teorijos ir valstybės bei konstitucinės teisės ekspertai nagrinėjo teisinio reguliavimo ir pagrindinių žmogaus bei piliečio teisių ir laisvių užtikrinimo problemas. Taigi, asmens privataus gyvenimo neliečiamumo bendros problemos nagrinėjamos Meškauskaitės L., Lankausko M.⁹, Ažubalytės R.,¹⁰ Marcinauskaitės R., Razmetaevos Y.¹¹, Misiūnaitės-Kamarauskienės D.¹² mokslo darbuose.

Tačiau daugelis problemų, susijusių su asmenų naudojimusi konstitucine teise į privataus gyvenimo neliečiamumą, lieka neištirtos. **Tyrimo naujumas** pasireiškia nagrinėjant baudžiamojo teisinio poveikio asmenims, pažeidžiantiems asmenų teisę į savo privatų gyvenimą, priemones ir nustatant būdus, kaip padidinti tokių priemonių veiksmingumą kovojant su tokio pobūdžio nusikaltimais.

Darbo objektas – informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo, atskleidimo ir panaudojimo baudžiamasis teisinis vertinimas.

Darbo tikslas – išanalizuoti informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo, atskleidimo ir panaudojimo baudžiamąjį teisinį vertinimą.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti asmens privataus gyvenimo, kaip baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės turinį;
2. Išanalizuoti teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą ir jos apsaugos turinį;
3. Atskleisti neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo (BK 167 straipsnis) sudėties požymius;

⁹ Meškauskaitė L., Lankauskas M. Baudžiamoji atsakomybė už asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimus Europos Žmogaus Teisių Teismo bei Lietuvos teismų praktikos kontekste, TEISĖS PROBLEAMOS. 2016. Nr. 1 (9),

¹⁰ Ažubalytė R. Privataus asmens gyvenimo ribojimas slaptomis priemonėmis: (ne)kokybiško įstatymo problema, Jurisprudencija, 2019, 26(2), p. 260–291

¹¹ Marcinauskaitė R., Razmetaeva Y. Privacy protection in the digital age: a criminal law perspective. International Comparative Jurisprudence 2021, 7(2): 153-168.

¹² Misiūnaitė-Kamarauskienė D. Europos Sąjungos teisingumo teismo praktikos aktualijos pagrindinių teisių į privatų ir šeimos gyvenimą bei asmens duomenų apsaugą srityje, Jurisprudencija, 2014, 21(4), p. 1233–1245

4. Atskleisti neteisėto informacijos apie asmens privatą gyvenimą atskleidimo ir panaudojimo (BK 168 straipsnis) sudėties požymius

Tyrimo metodai. Tyrimo metodologinį pagrindą sudaro bendrieji moksliniai teisinės ir empirinės medžiagos analizės ir apibendrinimo metodai, kurių pagalba nagrinėjama dabartinė teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą būklė, jos įgyvendinimo ir apsaugos sistema bei principai. Literatūros ir tiesės aktų analizės metodas naudojamas siekiant išanalizuoti ir atskleisti nagrinėjamos temos tyrimus Lietuvos ir užsienio autorių darbuose, taip pat atskleisti ir apibendrinti baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus asmens privataus gyvenimo neliečiamumui, praktinį taikymą. Duomenų apibendrinimo ir sisteminimo metodas taikomas siekiant pateikti tokio pobūdžio bylų nagrinėjimo teismuose apimtį, išskirti baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus asmens privataus gyvenimo neliečiamumui, kriminalizavimo ir teisinio reglamentavimo problemas.

Tyrimo struktūra. Darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje analizuojamos tokios sąvokos kaip „privatus gyvenimas“, „privataus gyvenimo neliečiamumas“, „asmeninė paslaptis“, „šeimos paslaptis“. Antroje dalyje analizuojami neteisėto informacijos apie privatą asmens gyvenimą rinkimo (BK 167 straipsnis) sudėties požymiai bei baudžiamojo teisinio vertinimo problemos. Trečioje darbo dalyje analizuojami neteisėto informacijos apie asmens privatą gyvenimą atskleidimo ir panaudojimo (BK 168 straipsnis) sudėties požymiai bei baudžiamojo teisinio vertinimo problemos.

Ginamieji teiginiai:

1. Asmens privataus gyvenimo neliečiamumo apsauga nėra tinkamai reguliuojama,
2. Vertinamųjų požymių (nusikalstamos veikos sistemiškumo, pobūdžio, duomenų jautrumo, svarbumo) nustatymas nusikalstamų veikų, kuriomis pažeidžiamas asmens privataus gyvenimo neliečiamumas, sudėtyse gali lemti nevienodos teismų praktikos formavimąsi.

1. TEISĖS Į ASMENS PRIVATAUS GYVENIMO NELIEČIAMUMĄ TEISINIAI PAGRINDAI

1.1. Teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą samprata

Analizuojant teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą teorinius pagrindus, visų pirma būtina apibrėžti šią teisę, ją įtvirtinančių principų turinį ir ribas bei nurodyti jos pobūdį (moralinį, politinį ar socialinį).

Kiekvienoje visuomenėje asmens teisinę padėtį lemia ne tik teisės normos, bet ir kitų rūšių socialinės normos (moralinės, religinės ir kt.). Asmens padėtis vadinama socialiniu arba bendruoju socialiniu statusu, kuris kaip komponentas, apima ir kitus (socialinį, šeimos, profesinį, politinį, ekonominį ir kt.) asmens teisinius statusus. Plačiaja prasme asmens teisinis statusas reiškia įstatymiškai nustatytą asmens padėtį visuomenėje, jo teises ir laisves, pareigas, įstatymų nustatyta ir valstybės garantuojama atsakomybę. Siaurąja prasme kategorija „teisinis statusas“ apibūdina teisių ir laisvių, kurias turi teisės subjektas, apimtį¹³. Pranevičienė B.¹⁴ atkreipia dėmesį, kad „valstybė ne tik suteikia, bet ir privalo ginti žmogui priklausančias teises, kurios yra prigimtinės“.

Ypatingas vaidmuo pagrindinių asmens teisių sistemoje buvo suteiktas teisei į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą, kuri vystantis visuomenei, leido žmogui giliau pažinti save ir poreikį išryškinant tokią konstitucinę teisę kaip teisę į privatų gyvenimą, kuri, anot daugelio ekspertų nuomone, nors tai yra antros kartos teisė, ji svarbi asmenybės statusui. Marcinauskaitė R., Razmetaeva Y.¹⁵ pabrėžia, kad „dabartiniu metu esama pagrįstų lūkesčių, jog asmens privatus gyvenimas gali būti apsaugotas, todėl tai turėtų apimti privatumo sampratos peržiūrą, taikant veiksmingus šios teisės apsaugos mechanizmus“.

„Privatumas“ paprastai suprantamas kaip individualios egzistencijos dalis, kuriai neskiriamas visuomenės dėmesys ir kurioje asmuo yra netrukdomas ir nestebimas kitų žmonių. Vadinasi, „privatus gyvenimas“ kilęs iš tokio apibrėžimo kaip platesnė samprata, susijusi su asmenine, intymia, individualia erdve. Sunku rasti vieningą apibrėžimą, nes „privatus gyvenimas“ sąvoka labai įvairi¹⁶. Nepaisant to, kad reikalavimas dėl privatumo yra universalus, jo konkreti forma skiriasi priklausomai nuo vyraujančių visuomenės ypatybių, ekonominės ir kultūrinės

¹³ McFarland M., SJ. Privacy and the Law. Prieiga per internetą: <http://www.scu.edu/ethics/practicing/focusareas/technology/internet/privacy/privacy-law.html> žiūrėta 2022 m. spalio 14 d.

¹⁴ Pranevičienė B. Limiting of the right to privacy in the context of protection of national security, *Jurisprudencija*, 2011, 18(4), p. 1609–1622

¹⁵ Marcinauskaitė R., Razmetaeva Y. Privacy protection in the digital age: a criminal law perspective. *International Comparative Jurisprudence* 2021, 7(2): 153-168

¹⁶ Steiner, J. Henry and others. *International Human Rights in Context: Law, Politics and Morals* (OUP 2007).

aplinkos¹⁷. Amerikiečių teisės profesorius Westin A.¹⁸ nustatė tris lygmenis, turinčius įtakos privatumo teisės normoms: politinis, socialinis-kultūrinis ir asmeninis lygmuo. Asmuo taip pat turi reikšmingą vietą: privatumas gali būti suprantamas kaip kvazi „aura“ aplink asmenį, kuri sudaro ribą tarp jo ir išorinio pasaulio. Šios auros ribos keičiasi priklausomai nuo konteksto ir nuo asmens, taigi tai yra individualizuota ir keičiantis kontekstui turi būti rastas universalus standartas ir šis standartas turi būti teisiškai apsaugotas. Be šio nuolat besikeičiančio konteksto, per pastaruosius 120 metų buvo atlikta daugybė bandymų apibrėžti privatumą. Pasak Izraelio teisės profesorės Gavison R.¹⁹, „*mūsų susidomėjimas privatumu [...] yra susijęs su mūsų susirūpinimu dėl mūsų prieinamumo kitiems: kiek mes esame žinomi kitiems, kiek kiti turi fizinę prieigą prie mūsų ir kokių mastu esame kitų dėmesio objektas*“. Galima paminėti autorius Westin A. ir amerikiečių profesorių Fried Ch., kurie mano, kad privatumas yra asmeninės informacijos kontrolė. Westin A.²⁰ privatumą apibrėžė kaip „*asmens reikalavimą nustatyti, kokią informaciją apie save turėtų žinoti kiti*“, o Fried Ch.²¹ pareiškė, kad „*privatumas [...] yra informacijos apie save kontrolė*“. Amerikiečių profesorius Gerety T.²² privatumą supranta kaip „*kontrolę arba asmeninės tapatybės identiteto autonomiją*“. Matyti, kad privatumas gali būti įvairiai interpretuojamas ir egzistuoja nemažai privatumo aspektų. Kadangi visi šie apibrėžimai nurodo ką turėtume laikyti privatumu, todėl labai sunkus uždavinys sukurti vienodą privatumo apibrėžimą. Reikėtų sutikti su Flaherty D.²³, kuris, šiame technologiškai pažengusiame pasaulyje, pabrėžia asmens atsakomybę, kai naudojami įrenginiai, kurie gali kelti pavojų ir grėsmę privatumui. Autorius teigia, kad: „[Jūs] turite būti savo privatumo įgaliotiniu. Ir pats turite nuspręskite savo gyvenime, kiek galite tai padaryti, kur norite nubrėžti ribą tarp atvirumo ir nuoširdumo; arba kiek norite kontroliuoti savo asmeninį privatumą. Pats tai apmąstote: mes visi kasdien saugome savo asmeninį privatumą įvairiomis strategijomis kurias susikūrėme“.

„Teisė į privatumą“ visų pirma buvo pripažinta tarptautine žmogaus teise ir tik po to įtraukta į valstybių konstitucijas. Po Antrojo pasaulinio karo, kai buvo sukurta žmogaus teisių sistema, valstybių konstitucijos saugojo tik privatumo aspektus. Tokios garantijos, susijusios, pavyzdžiui, su būsto ir susirašinėjimo neliečiamumu bei klasikine kūno neliečiamybės problema²⁴.

¹⁷ Szabó 2005. p. 44. On the differences between EU and US privacy protection see more: Whitman, J. Q.: *The Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty*. The Yale Law Journal Vol. 113, No. 6. (2004) pp. 1151-1221.

¹⁸ Westin, A. F.: *Social and political dimensions of privacy*. Journal of Social Issues Vol 59, No. 2. (2003) pp. 431-434.

¹⁹ Gavison, R.: *Privacy and the Limits of Law*. The Yale Law Journal Vol. 89, No. 3. (1980) p. 423.

²⁰ Westin, A. F.: *Social and political dimensions of privacy*. Journal of Social Issues Vol 59, No. 2. (2003) pp. 431-434.

²¹ Fried, C.: *Privacy*. The Yale Law Journal Vol. 77, No. 3. (1968) p. 486., p. 475.

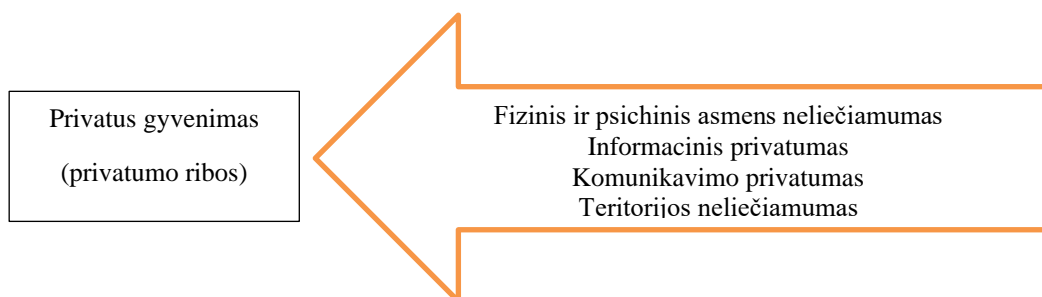
²² Gerety, T.: *Redefining Privacy*. Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review Vol. 12, No. 2. (1977) p. 281

²³ Flaherty, D. H.: *Some Reflections on Privacy and Technology*. Manitoba Law Journal Vol. 26, No. 2. (1999) p. 224

²⁴ Diggelmann O. Cleis M. N. How the Right to Privacy Became a Human Right. Human Rights Law Review, 2014, 14, 441–458

Privatų gyvenimą galima apibrėžti kaip fizinę ir dvasinę sritis, kurias valdo pats asmuo, t. y. laisvą nuo išorinės įtakos, įskaitant teisinį reguliavimą (tačiau ji turi turėti teisinę apsaugą). Kategorija „privatus gyvenimas“ neturi teisinio turinio; teisinis reguliavimas tik nustato jos neliečiamumo ribas („privatumo“) ir atitinkamai įsikišimo į privatų gyvenimą ribas. Neatsitiktinai teisė į privatumą kai kuriose jurisdikcijose apibrėžiama kaip „teisė būti paliktam sau pačiam“. Skiriamasis teisės į privataus gyvenimo neliečiamumą bruožas yra jo psichologinis ir labai individualizuotas pobūdis²⁵. Kiekvienas asmuo savaip apibrėžia, kas jam yra privatus gyvenimas. Teisės gynimo objektas yra asmens orumas, mintys, jausmai, jo vidinis pasaulis, dvasinė pusiausvyra.

Galima išskirti keturias pagrindines teisės į privatų gyvenimą ribas, kurios pateikiamos 1 paveiksle.

1 pav. Privataus gyvenimo sampratos turinys

Sudaryta darbo autorės

Teisė į asmens privatų gyvenimą apima daugybę kitų teisių, kurios prisideda prie asmenybės ir individualumo tvirtinimo, ugdymo. Tai, savo nutartyje pabrėžė Amerikos žmogaus teisių teismas byloje *Fernández Ortega Et Al. V. Mexico*²⁶ pažymėjo, kad nors ir ši nuostata vadinama „teise į privatumo neliečiamumą“ (ispanų kalba ji vadinama „pagarba garbei ir orumui“), ji, be kita ko, apima asmens privataus gyvenimo neliečiamumo apsaugą. Be to, asmens privataus gyvenimo neliečiamumo koncepcija – įvairiapusis terminas, kuris negali būti išsamiai apibrėžtas ir be kitų saugomų sričių, apima seksualinį gyvenimą ir teisę užmegzti bei plėtoti santykius su kitais žmonėmis.

Taigi, remiantis aukščiau išdėstytu, galima pažymėti, kad nežiūrint į tai, kad asmens privataus gyvenimo neliečiamumas yra universalus teisės principas, tačiau kategorijos „asmens privataus gyvenimo neliečiamumas“ aiškios sampratos nėra. Teisė į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą tampa susijusi su pagrindinėmis žmogaus teisėmis į asmens neliečiamumą,

²⁵ McCrudden Ch. Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. The European Journal of International Law Vol. 19 Nr. 4, 2008

²⁶ Byla *Fernández Ortega Et Al. V. Mexico*. Prieiga per internetą: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_215_ing.pdf, p. 40. Žiūrėta 2022 m. spalio 15 d.

informacijos privatumą, būsto neliečiamumą. Reikia pabrėžti, kad asmens privataus gyvenimo neliečiamumas – tai kompleksinis teisinis institutas, susidedantis iš įvairių teisės šakų normų. Būdamas daugiakomponentis savo sudėtimi (gebėjimas kontroliuoti informaciją apie save, slaptumo institutas, kitokios privatumo invazijos formos neleistinumas ir pan.), asmens privataus gyvenimo neliečiamumas, negali būti griežtai apibrėžiamas; jo formos yra skirtingos ir netikslinga pateikti baigtinį galimų asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimų sąrašą. Asmens privataus gyvenimo neliečiamumo užtikrinimo teisinio reguliavimo sistema turėtų būti kuriama dviem pagrindinėmis kryptimis: suteikiant galimybę asmeniui savo pageidavimu būti izoliuotam nuo visuomenės, vienam su savimi arba tarp artimųjų; suteikiant galimybę asmeniui kontroliuoti informaciją apie save, leidžiant platinti tą jos dalį, kuri, jo nuomone, reikalinga jam naudingam „informaciniam portretui“ susidaryti, ir uždrausti informacijos sklaidą, kai tai jam nenaudinga. Taigi, asmens privataus gyvenimo neliečiamumas yra gana plati ir imli sąvoka, apimanti pirmiausia socialinių santykių kompleksą, apibūdinantį asmenį ir pilietį, kaip visišką laisvę turintį subjektą. Tuo pačiu metu, įgyvendinant teisinius santykius, nustatoma asmens vieta valstybės garantuojamų vertybių visumoje. Per teisinius santykius asmuo kaip asmenybė įtraukiamas į teisinę erdvę, kuriai jam yra suteiktas teisinis statusas.

1.2. Teisė į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą kaip tarptautinio teisinio ir vidaus reguliavimo dalykas

Nuo XX amžiaus antrosios pusės buvo pripažinti keli tarptautiniai teisiniai dokumentai, nustatantys teisę į privatų gyvenimą kaip pirmosios kartos pagrindinė žmogaus teisė, kuri saugoma, tuomet šių dokumentų nuostatos įtvirtintos šalių nacionaliniuose teisės aktuose. Šie dokumentai, kaip bus matyti analizės metu, nepateikia papildomų nuorodų, kas yra privatumas, tai yra teismų praktika nustato šiuos aspektus, kuriais tiksliai apibrėžia privatumo turinį ir asmens gyvenimo aspektus, kuriuos galima laikyti privačiais.

Pirmą kartą asmens privataus gyvenimo neliečiamumas tarptautiniu mastu buvo garantuotas 1948 m. Visuotine žmogaus teisių deklaracija²⁷, kurios 12 straipsnyje įtvirtinta: „*Niekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą arba kėsಿನimosi į jo garbę ir reputaciją. Kiekvienas turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba kėsಿನimosi*“. Kitas etapas, siekiant įtvirtinti asmens privataus gyvenimo neliečiamumą, tarptautinėje teisėje buvo 1966 m. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto²⁸

²⁷ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

²⁸ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

(toliau - Paktas) 17 straipsnis, kuris skelbė: „*Niekas neturi patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, jo būsto neliečiamybę, susirašinėjimo slaptumą, neteisėto kėsینimosi į jo garbę ir orumą. Kiekvienas asmuo turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba tokių pasikėsینimų*“. Kiekviena valstybė, pasirašiusi šį tarptautinį dokumentą, įsipareigoja gerbti ir užtikrinti savo teritorijoje Pakte pripažintų žmonių teises, nediskriminuojant dėl rasės, lyties, kalbos, religijos, politinių ir kitų pažiūrų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turtinės padėties. Privataus gyvenimo neliečiamybė analogiškai, kaip ir tarptautiniuose teisiniuose dokumentuose, įtvirtinta regioniniu lygiu. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos²⁹ (toliau – Konvencija) 8 straipsnyje, priimtoje 1950 m. įtvirtinta, kad: „*Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas, buto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas*“. Remiantis šia nuostata, valstybės yra įpareigosotos ne tik nesikišti į asmens privataus gyvenimo sritį, bet ir imtis priemonių asmeniniam gyvenimui įstatymiškai apsaugoti, įtvirtinti teises garantijas, kurios sudaro visas jam būtinas sąlygas netrukdomai įgyvendinti. Be to, teisės aktuose būtina nustatyti konkrečių valstybės organų, taip pat šių įstaigų pareigūnų, pažeidusių teisę į asmens privatų gyvenimą, atsakomybę. Todėl Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT)³⁰ detalizavo, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnio tikslas yra „*apsaugoti asmenį nuo savavališko valdžios institucijų kišimosi. Ji ne tik įpareigoja valstybę susilaikyti nuo tokio kišimosi, bet ir apibendrina, kad tikroji pagarba privačiam ar šeimos gyvenimui gali apimti ir pozityvius įsipareigojimus. Jie gali apimti priemones, skirtas užtikrinti pagarbą privačiam gyvenimui, net ir tarp pačių žmonių*“. Taip pat technologinė ir mokslo raida, suaktyvėjusi po to, kai buvo priimtas Konvencijos 8 straipsnis, skatino EŽTT sukurti lankstų privataus gyvenimo aiškinimą pagal dabartinės padėties aplinkybes. EŽTT praktika nurodė, kad kišimasis į toliau nurodytus dalykus, kurie pateko į 8 straipsnio taikymo sritį (ir toliau nagrinėjo, ar kišimasis buvo teisėtas ar ne, nes tai nėra absoliuti teisė): prieiga prie asmens duomenų³¹, telefono pasiklausymas³², vardo pasirinkimas ar pakeitimas³³, seksualinis gyvenimas³⁴, profesija arba buveinė³⁵ apsauga nuo aplinkos trikdžių,

²⁹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

³⁰ Case of X and Y v. the Netherlands. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/x%20and%20y%20v%20the%20netherlands_EN.asp žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

³¹ Leander v. Sweden. Prieiga per internetą: <https://data.guardint.org/en/entity/k92hx23u9s?page=1> žiūrėta 2022 m. spalio 11 d.

³² Klass and Others v. Germany. Prieiga per internetą: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57510"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) žiūrėta 2022 m. spalio 16 d.

³³ Guillot v. France. Prieiga per internetą: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-58069"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) žiūrėta 2022 m. spalio 13 d.

³⁴ Dudgeon v. the United Kingdom. Prieiga per internetą: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57473"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

³⁵ Niemietz v. Germany. Prieiga per internetą: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57887> žiūrėta 2022 m. spalio 15 d.

teisė steigti ir plėtoti santykius su kitais³⁶. Reikia pabrėžti, kad tai nėra baigtinis sąrašas. Be to, Konvencijos preambulėje deklaruojamas ne tik šių esminių teisių išlaikymas, bet ir jų plėtra. Tai reiškia, kad nuolat kintant socialinėms ir ekonominėms sąlygoms, keičiasi ir tai, kas patenka į 8 straipsnio taikymo sritį. EŽTT savo sprendimuose pažymi, kad asmens privataus gyvenimo sąvoka yra gana plati ir negali būti apibrėžiama detalai. Ji apima tiek fizinius, tiek moralinius individo gyvenimo aspektus. Tokie elementai, kaip, pavyzdžiui, lytinė tapatybė, lytis, seksualinė orientacija ir seksualinis gyvenimas, yra susiję su asmeniniu gyvenimu.

EŽTT, siekdamas nustatyti Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos³⁷ 8 straipsnyje nurodytos teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą pažeidimą, taiko trijų pakopų testą. Jis grindžiamas teisėtumo ir būtinumo demokratinėje visuomenėje kriterijais. Kišimasis į asmens privatą gyvenimą turi būti pagrįstas nacionaliniais teisės aktais (*Shimovolos v. Russia*³⁸), būti proporcingas (*Rotaru v. Romania*³⁹) t. y. naudojamos priemonės turi būti adekvačios siekiamam teisėtam tikslui.

Byloje (*L.H. v. Latvia*⁴⁰) pažymėta, kad kalbant abstrakčiai, būtina, kad „nacionalinė teisė atitiktų teisinės valstybės reikalavimus, o tai savo ruožtu reiškia, kad nacionalinė teisė turi būti suformuluota pakankamai tiksliai ir turi užtikrinti tinkamą teisinę apsaugą nuo savivalės“. Antroji testo dalis – teisėtumas – nurodo veiksmų tikslus – ar jų tikslas yra teisėtas pagal Konvenciją. Tai apibrėžia Konvencijos 8 straipsnio 2 dalis, būtent: *„Valdžios pareigūnai neturi teisės kištis į naudojimąsi šia teise, išskyrus įstatymo numatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, viešosios tvarkos ar šalies ekonominės gerovės interesams, siekiant užkirsti kelią teisės pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat gyventojų sveikatai ar dorovei arba kitų žmonių teisėms ir laisvėms apsaugoti“*. Galiausiai, būtinybei būdingas mažiau ribojančios alternatyvos nebuvimas, o šiuo atveju, tai taip pat yra susipynusi su griežto proporcingumo elementais, nes galima žala dėl atliekamų veiksmų yra palyginama su galima nauda iš tokio veiksmo. Proporciumo testas EŽTT jurisprudencijoje turi didelę reikšmę, o atitiktis ir būtinumas arba sujungiami ir tampa trečiuoju testo etapu, arba tampa dviem preliminariais analitiniais jo komponentais. Pavyzdžiui, byloje⁴¹. dėl būtinumo demokratinėje

³⁶ *Ten pat.*

³⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841> žiūrėta 2022 m. spalio 12 d.

³⁸ CASE OF SHIMOVOLOS v. RUSSIA. Prieiga per internetą: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-105217%22%7D> žiūrėta 2022 m. spalio 13 d.

³⁹ Case of Rotaru v. Romania. Prieiga per internetą: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58586%22%7D> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁴⁰ Case of L.H. v. Latvia, 47 p. Prieiga per internetą: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22%3A%2252019/07%22%2C%22itemid%22%3A%22001-142673%22%7D> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁴¹ Case of Friedl v. Austria. Prieiga per internetą: <https://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/1995/1.html> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

visuomenėje sampratos, nustatė, kad kaltininko gyvenimo aprašymo turėjimas gali būti laikomas būtinu nusikaltimų prevencijai ir kad šiuo atveju kaltininko gyvenimo aprašymo byla buvo saugoma taip, kad („policija nesiekė nustatyti demonstrantų tapatybės [...], asmens informacija ir nuotraukos nebuvo įvesti į duomenų tvarkymo sistemą“), kad nebūtų neproporcingai pažeista teisė į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą. Byloje (*L.L. v. France*⁴²) EŽTT nagrinėjo situaciją, susijusią su klausimu, kuris pagal savo pobūdį yra kišimasis į privatų ir šeimos gyvenimą: skyrybos. Byloje vienas iš sutuoktinių pateikė teismui dokumentus, susijusius su kito sutuoktinio sveikatos būkle. Tai, kad nacionalinis teismas priėmė šią informaciją, buvo vertinama kaip kišimasis į sutuoktinio teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą. Teismas konstatavo, kad „ginčijamas kišimasis į pareiškėjo teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą, atsižvelgiant į esminę asmens duomenų apsaugos svarbą, nebuvo proporcingas siekiamam tikslui, todėl „nebuvo būtinas demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves“. Atsižvelgdamas į tai, EŽTT konstatavo, kad „teismas naudojo medicininį dokumentą, kuris yra ginčo objektas, tam, kad pagrįsti savo sprendimą kaip netiesioginį ir alternatyvų įrodymą, todėl teismas galėjo atsisakyti jį nagrinėti ir vis tiek prieiti prie tos pačios išvados“ ir todėl kišimasis buvo nereikalingas ir perteklinis.

Byloje⁴³; EŽTT nustatė keletą svarbių išaiškinimų dėl privatumo sampratos ir Konvencijos 8 straipsnio taikymo. Pirma, kad profesinė ar verslo veikla gali būti įtraukta į „privataus gyvenimo“ sąvoką ir, antra, kad „visos sąveikos, kuriose dalyvauja žmonės, kad galėtų keistis informacija“, įskaitant keitimąsi elektroninėmis žinutėmis, saugoma teise į privatumą ir šeimos gyvenimą; trečia, tai, kad saugomos teisės, susijusios su informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimu ir panaudojimu, o galimybės paneigti tokią informaciją atsisakymas pripažįstamas teisės į privatumą pažeidimu. Galiausiai sprendime taip pat buvo analizuojamas „būtinumo demokratinėje visuomenėje“ klausimas, atsižvelgiant į tinkamas priemones prieš savivalę – „įskaitant galimybę veiksmingai kontroliuoti ginčijamą priemonę“.

Tarptautinis teisinis privataus gyvenimo apsaugos reguliavimas turėjo tiesioginės įtakos vidaus teisės aktams. Valstybėms, tarptautinių teisės aktų šalims, įgyvendinus atitinkamas procedūras, juose esančios nuostatos tampa privalomos. Pagal vyraujančią valstybės teisinę požiūrį, esant galiojančioms tarptautinio pobūdžio teisės normoms, nacionalinė teisė (taip pat ir baudžiamoji teisė) negali nepripažinti jų prioriteto. Šis reiškinys buvo vadinamas „visuotinai

⁴² Case of *L.L. v. France*. Prieiga per internetą: <https://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2018/05/CASE-OF-L.L.-v.-FRANCE.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 12 d.

⁴³ Case of *M.N. and others v. San Marino*. Prieiga per internetą: <https://jurinfo.jep.gov.co/normograma/compilacion/docs/pdf/CASE%20OF%20TIERCE%20AND%20OTHERS%20v.%20SAN%20MARINO.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 12 d.

pripažintų tarptautinės teisės principų ir normų prioritetu“. Kaip pažymi Bubnytė K.⁴⁴, kad „*nepaisant tarptautinės teisės viršenybės principo, vidaus teisė pati nustato tarptautinės teisės įgyvendinimo sąlygas ir ribas*:. Pastarojo meto teisės literatūroje pabrėžiama, kad, nepaisant formalaus Pavyzdžiui, 1963 m. gegužės 23 d. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės⁴⁵ 27 straipsnyje nustatyta, kad valstybė, kuri yra sutarties šalis „*negali pasitelkti savo vidaus teisės nuostatų, kad pasiteisintų dėl sutarties nesilaikymo*“. Tarptautinės teisės prioritetas reiškia, kad kiekvienos valstybės teisė susideda iš dviejų teisės sistemų: vidaus ir tarptautinės. Būtent šių sistemų simbiozė sudaro šalies teritorijoje galiojantį įstatymą. Jei kyla prieštaravimų tarp vidaus ir tarptautinės teisės, pastaroji turi viršenybę.

Analizuojant Lietuvos teisinę bazę, reikia pažymėti, jog teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą reguliuoja nemažai teisės aktų. Svarbiausios nuostatos yra nustatytos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁴⁶ (toliau – CK) 2.23 straipsnyje „*Teisė į privatų gyvenimą ir jo slaptumą*“ bei CK 2.22 straipsnyje „*Teisė į atvaizdą*“. CK 2.24 straipsnyje reguliuojamas asmens garbės ir orumo gynimas, numatant, kad tikrovės neatitinkantys duomenys, žeminantys asmenų garbę ir orumą, turi būti paneigti, o nukentėję asmenys turi teisę į turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą ginančios nuostatos numatytos ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso⁴⁷ (toliau - BK) XXIV skyriuje „*Nusikaltimai asmens privataus gyvenimo neliečiamumui*“, kuriame numatoma baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą asmens būsto neliečiamumo pažeidimą (165 straipsnis), asmens susižinojimo neliečiamumo pažeidimą (166 straipsnis), neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą (167 straipsnis) ir neteisėtą informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimą ir panaudojimą (168 straipsnis). Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu⁴⁸ ginama žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisė tvarkant asmens duomenis. Atskiri privataus gyvenimo apsaugos klausimai reguliuojami ir specifines sritis reguliuojančiuose teisės aktuose, pavyzdžiui, medicinos srityje privataus gyvenimo neliečiamumą įstatymiškai saugo Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo⁴⁹ 8 bei 9 straipsniai, o privataus gyvenimo apsauga rengiant

⁴⁴ Bubnytė K. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija galutinės instancijos Lietuvos teismų praktikoje. Teisė, 2013. Nr. 87. p.69-85

⁴⁵ Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.159769> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29193/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.31932/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

ir platinant viešąją informaciją reguliuojama Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo⁵⁰ 14 straipsnyje.

Remiantis tuo, kas išdėstyta, darytina išvada, kad asmens privataus gyvenimo neliečiamumo ir apsaugos įtvirtinimas tarptautinėse teisės normose turi tiesioginės įtakos beveik visų šalių vidaus teisės aktams, nes valstybėms, tarptautinių teisės aktų šalims, po šių teisės aktų ratifikavimo, aktai, juose esančios normos, nukreiptos į asmeninio gyvenimo apsaugą, įgyja privalomumo statusą.

1.3. Konstitucinės teisės į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą turinys

Pagal šiuolaikinę konstitucinę doktriną asmuo, jo teisės ir laisvės pripažįstamos aukščiausia vertybe. Privatumo teisinės apsaugos idėja įgauna naują, gilesnę prasmę. Ši teisė konstituciškai įtvirtinta daugelyje šalių konstitucijose. Tačiau vieningo požiūrio, aiškiai apibrėžiant ir užtikrinant teisę į asmens privataus gyvenimo neliečiamumą, dar nėra. Taigi, Vokietijos Konstitucijoje⁵¹ tokia kategorija kaip asmens privataus gyvenimo neliečiamumas neminima. 10 str. nurodoma „Korespondencijos, pašto ir telekomunikacijų privatumas neliečiamas“, 13 str. atspindi būsto neliečiamumo principą. Paskirti kratas gali tik teisėjas, visais kitais atvejais intervencija ir apribojimai gali būti atliekami tik siekiant užkirsti kelią bendram pavojui ar pavojui žmogaus gyvybei.

Italijos Konstitucijos⁵² 14 str. nurodoma, kad būstas neliečiamas; krata, turto konfiskavimas negali būti atliekamas, išskyrus įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka, laikantis garantijų asmens laisvės apsaugai užtikrinti. 15 str. įtvirtinta, kad korespondencijos ir visų kitų bendravimo formų laisvė ir slaptumas neliečiami. Japonijos Konstitucijos⁵³ 35 str. skelbia, kad kiekvieno piliečio teisė į būsto neliečiamybę negali būti pažeidžiama įsibrovimu, kratomis ar poėmiais, išskyrus įstatymų numatytus atvejus. Graikijos Konstitucijos⁵⁴ 9 str. privatus gyvenimas nagrinėjamas per sąvokas „būstas“ ir „asmeninis bei šeimos gyvenimas“, kurie apjungti viename straipsnyje. Graikijos Konstitucijos 1 dalies 9 str. skelbia: „Kiekvieno žmogaus namai yra šventovė. Privatus ir šeimos gyvenimas neliečiami“. Ispanijos Konstitucijos⁵⁵ 18 str. nurodyta, kad

⁵⁰ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁵¹ Basic Law for the Federal Republic of Germany. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html#p0058 žiūrėta 2022 m. spalio 14 d.

⁵² Constitution of the Italian Republic. Prieiga per internetą: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf žiūrėta 2022 m. spalio 11 d.

⁵³ The Constitution of Japan. Prieiga per internetą: https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html žiūrėta 2022 m. spalio 19 d.

⁵⁴ Greece's Constitution of 1975 with Amendments through 2008. Prieiga per internetą: https://www.constituteproject.org/constitution/Greece_2008.pdf?lang=en žiūrėta 2022 m. spalio 8 d.

⁵⁵ The Spanish Constitution. Prieiga per internetą: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

„įstatymas riboja informacijos naudojimą siekiant visapusiškai apsaugoti savo garbę, šeimą ir piliečių privatumą, taip pat skatinti visapusišką jų teisių įgyvendinimą“. Šveicarijos Konstitucijos⁵⁶ 10 str. skelbia: „Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas privatus ir šeimos gyvenimas, jo namai ir susirašinėjimas bei santykiai, kuriuos jis užmezga per paštą ir telekomunikacijas“.

Slovakijos Konstitucijos⁵⁷ 16 str. įtvirtinta kiekvieno asmens teisė į neliečiamybę ir privatumą. Ši teisė gali būti ribojama tik konkrečiai įstatyme numatytais atvejais. Čekijos Konstitucijos⁵⁸ 7 str. ir Slovėnijos Konstitucijos⁵⁹ 16 str. taip pat yra analogiški.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁶⁰ (toliau – Konstitucija) 22 straipsnis įtvirtina žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą: „Žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas. Asmens susirašinėjimas, pokalbiai telefonu, telegrafo pranešimai ir kitoks susižinojimas neliečiami. Informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą. Įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą“. Konstitucijos 22 straipsnis glaudžiai susijęs ir su Konstitucijos 24 straipsniu, reglamentuojančiu asmens būsto neliečiamumą ir su Konstitucijos 23 straipsniu apie nuosavybės apsaugą. Konstitucinis Teismas 1999 m. kovo 16 d. nutarime⁶¹ konstatavo, jog Konstitucijos saugomų vertybių sandūroje turi būti rasti sprendimai, užtikrinantys, kad nė viena iš tokių vertybių nebus paneigta ar nepagrįstai apribota. Kaip nurodo Konstitucinis Teismas, konstitucinis asmenų lygybės principas savaime nepaneigia to, kad įstatymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, kurių padėtis skirtinga, atžvilgiu⁶². Suprantama, kad viešųjų asmenų asmeninės savybės, jų elgesys ir kai kurios privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams. Todėl Konstitucinis Teismas teigia, kad „visuomenės interesas apie viešuosius asmenis žinoti daugiau negu apie kitus asmenis yra konstituciškai pagrįstas. Vadinas, žiniasklaida gali be

⁵⁶ Federal Constitution of the Swiss Confederation. Prieiga per internetą: <https://fedlex.data.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/1999/404/20210101/en/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-1999-404-20210101-en-pdf-a.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 15 d.

⁵⁷ Constitution Of The Slovak Republic. Prieiga per internetą: <https://www.prezident.sk/upload-files/46422.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁵⁸ Czech Republic's Constitution of 1993 with Amendments through 2013. Prieiga per internetą: https://www.constituteproject.org/constitution/Czech_Republic_2013.pdf?lang=en žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁵⁹ The Constitution Of The Republic Of Slovenia. Prieiga per internetą: <https://www.varuh-rs.si/en/about-us/legal-framework/the-constitution-of-the-republic-of-slovenia/> žiūrėta 2022 m. spalio 13 d.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Prieiga per internetą: <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

⁶¹ 1999 m. kovo 16 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos muziejų įstatymo 5 straipsnio 2 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

⁶² 1996 m. vasario 28 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio 1 daliai“.

viešojo asmens sutikimo informuoti visuomenę apie viešojo asmens privatų gyvenimą tokiu mastu, koku to asmens asmeninės savybės, elgesys, kitos privataus gyvenimo aplinkybės gali turėti reikšmės viešiesiems reikalams, ir dėl to skelbiama informacija turi visuomeninę reikšmę⁶³.

Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarime⁶⁴ konstatuota, kad „*teisė į gynybą yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių, padedančių užtikrinti asmens laisvę ir neliečiamybę bei kitų konstitucinių teisių ir laisvių apsaugą*“. Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarime⁶⁵ konstatuota, kad „*privataus gyvenimo teisinė samprata siejama su asmens teisėtai privataus gyvenimo lūkesčiais, t.y būseną, kai jis gali tikėtis privatumo. Žmogaus privataus gyvenimo apsaugos ribos baigiasi tada, kai jis savo nusikalstamais veiksmais ar kitaip neteisėtai pažeidžia teisės saugomus interesus, daro žalą atskiriems asmenims, visuomenei ir valstybei*“.

Konstitucinis Teismas 2004 m. gruodžio 29 d. nutarime⁶⁶ yra konstatavęs, kad „*pagal Konstituciją riboti konstitucinę žmogaus teisę į privatumą galima, jeigu yra laikomasi iš Konstitucijos kylančių žmogaus teisių ir laisvių ribojimo bendrųjų reikalavimų (tai daroma įstatymu, ribojimai yra būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises ir laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciškai svarbius tikslus; ribojimais nėra paneigiama žmogaus teisės į privatumą prigimtis bei jos esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo*“.

Taigi, analizuojant konstitucinio teisės į privatų gyvenimą įtvirtinimo patirtį tiek Lietuvos, tiek užsienio šalyse, galima pastebėti, kad kol kas, kai kuriose valstybėse privatumas kyla iš asmens ir būsto neliečiamybės. Rytų Europos šalių konstitucijos, priešingai, tiksliau apibūdina teisę į privatumą. Daugeliu atvejų šios Konstitucijos atskiria teisę į privatumą ir korespondencijos paslaptį. Kartu šias teises papildo draudimas rinkti informaciją apie privatų piliečio gyvenimą. Kai kuriose Konstitucijose apskritai nėra teisės į privatumą kaip tokios kategorijos. Pažymėtina, kad globalizacijos kontekste reikia sukurti vieningą požiūrį į šią problemą, atsižvelgiant į šiuolaikinės socialines-politines realijas, konstituciškai fiksuoti tokią kategoriją kaip privatus gyvenimas ir bent konceptualiai aiškiai apibrėžti jos turinį.

⁶³ Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

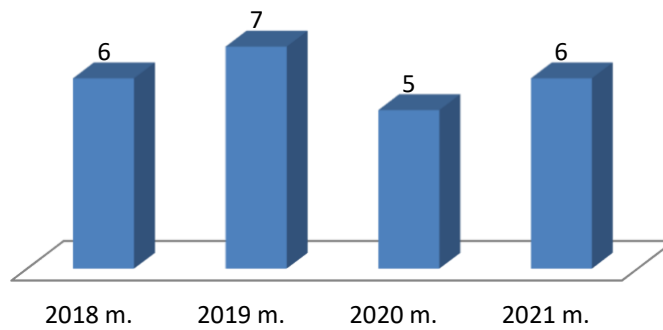
⁶⁴ Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 8 straipsnio pirmosios dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

⁶⁵ Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

⁶⁶ Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

2. NETEISĖTO INFORMACIJOS APIE PRIVATŲ ASMENS GYVENIMĄ RINKIMO (BK 167 STRAIPSNIS) SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ

Nagrinėjant neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo (BK 167 straipsnis) sudėties požymius tikslinga pateikti išnagrinėtų bylų dinamiką, iš kurios matyti, kad šio pobūdžio bylų nėra daug, taigi teismų praktika nėra labai išplėtotą ir dar tik formuojasi.

2 pav. I instancijos teisme išnagrinėta bylų pagal BK 167 str. neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas

Šaltinis: Statistika. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>

Toliau šiame skyriuje nagrinėjami neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo (BK 167 straipsnis) sudėties objektyvieji bei subjektyvieji požymiai bei jų vertinimas.

Tyrimo metu buvo išnagrinėti Lietuvos teismų priimti sprendimai: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys, Lietuvos apeliacinio teismo nutartys; apygardos teismų sprendimai; apylinkių teismų sprendimai; baudžiamieji įsakymai.

2.1. Objektyvieji neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo (BK 167 straipsnis) sudėties požymiai

Nusikaltimo *objektas* – tai vertybės, kurias saugo baudžiamasis įstatymas ir kurias pažeisti kėsina kaltinamasis. BK XXIV skyriuje „Nusikaltimai asmens privataus gyvenimo neliečiamumui“ pateikta saugoma vertybė asmens privatus gyvenimas. BK 167 str. neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas priskiriamas prie nusikalstamų veikų, kuriomis kėsina į asmens privatų gyvenimą, grupės. Šios nusikalstamos veikos objektas yra asmens privataus gyvenimo neliečiamumas, dalykas – informacija, kurios turinį sudaro žinios apie privatų žmogaus gyvenimą. Nusikaltimo objektyvioji pusė pasireiškia neteisėtu informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimu. Rinkimo neteisėtumas nesietinas su tais atvejais, kai ji renkama iš viešai prieinamų šaltinių, pavyzdžiui, naudojantis interneto vieša paieška, ar asmuo pats informaciją apie privatų gyvenimą atskleidžia ją teikdamas į viešus registrus ar duodamas sutikimą

ją skelbti. Informacijos rinkimo samprata apima visus įmanomus tam skirtu neteisėto veikimo būdus – asmens sekimą, jo paties ar jo būsto stebėjimą, pokalbių klausymąsi, susirašinėjimo, kitų privačių dokumentų kopijavimą, šaltinių, kuriuose yra informacijos apie žmogų (sveikatą, įpročius ir kt.), rinkimą, studijavimą, sistemimą, asmens pažįstamų, jo giminaičių, bendradarbių apklausą, gaunamų žinių fiksavimą ir kt. Informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas BK 167 str. 1 d. prasme laikytinas nevienkartinis veiksmas⁶⁷

Literatūros apžvalga leidžia padaryti išvadą, kad informaciją (lot. *informatio* - išaiškinimas, pranešimas) galima apibrėžti kaip informaciją, pranešimus apie ką nors, kurie perduodami vieni kitiems⁶⁸. Michael McFarland, SJ.⁶⁹ informacijos sampratą sieja su vertės požymiu, apibrėžiant informaciją kaip „*vertingą teisinių santykių informaciją (pranešimai, duomenys) apie asmenis, daiktus, faktus, įvykius, reiškinius, procesus, nepriklausomai nuo jų pateikimo formos*“. Capurro R.⁷⁰ manė, kad „*informacija pačiu bendriausiu supratimu yra medžiagos ir energijos nevienalytiškumo matas, erdvė ir laikas – lydintys pasaulyje vykstančius procesus*“. Kadangi „informacijos“ sąvoka nagrinėjama atsižvelgiant į jo teisinę reikšmę baigiamojo darbo tikslams, todėl toliau informacijos apibrėžimas pateikiamas atsižvelgiant į galiojančius teisės aktus.

Informacija, kurios turinį sudaro žinios apie privatų asmens gyvenimą, atskleidžiama pagal CK 1.114 bei 2.23 straipsniuose įtvirtintas teisės normas. Lietuvos teisė nepateikia baigtinio privataus gyvenimo sričių sąrašo, todėl konkrečiu atveju reikalingas individualizavimas. Bieliūnas E.⁷¹ nurodo, „*kad gali būti visi įmanomi informacijai rinkti skirti metodai: asmens sekimas, asmens, jo privataus būsto stebėjimas, pokalbių klausymasis, susirašinėjimo, privačių dokumentų kopijavimas, šaltinių, talpinančių informaciją apie žmogų, jo sveikatą, įpročius ir pan., rinkimas, studijavimas, sistemimas, asmens pažįstamų, bendradarbių apklausa, gautų žinių fiksavimas ir pan., išskyrus atvejus, kad asmens prašoma suteikti žinių apie jo privatų gyvenimą, kai reikalinga dėl tarnybos ar kitų specialių teisių suteikimo*“.

Konvencijos⁷² 10 straipsnyje nustatyta, kad „*Kiekvienas turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus. Tai teisė laisvai laikytis savo nuomonės, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas, valdžios pareigūnų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų*“. Vienas iš būdų apriboti teisę į

⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-53-396/2016

⁶⁸ Terminų žodynas. Prieiga per internetą: <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Informacija> žiūrėta 2022 m. spalio 23 d.

⁶⁹ Michael McFarland, SJ. Privacy and the Law. Prieiga per internetą: <http://www.scu.edu/ethics/practicing/focusareas/technology/internet/privacy/privacy-law.html> žiūrėta 2022 m. spalio 25 d.

⁷⁰ Capurro R. The Concept of Information. Prieiga per internetą: http://www.capurro.de/Capurro_Hjoerland.pdf žiūrėta 2022 m. spalio 22 d.

⁷¹ Bieliūnas, E. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Antroji knyga: 99 – 212 straipsniai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 237

⁷² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

informacijos gavimo, panaudojimo ir atskleidimo, yra konfidencialios informacijos sąrašo sudarymas. Konfidencialumo (privatumo) reiškinį, kai kurie užsienio mokslininkai⁷³ sieja su nauju asmens teisių sistemos supratimu, nes iš teisės į privatą gyvenimą atsirado nauja teisė, teisė į vienatvę, į privačią sferą, laisvą nuo išorės įsibrovimo.

Pagal BK 167 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas neteisėtai rinko informaciją apie privatą asmens gyvenimą. Taigi šio nusikaltimo objektas – prigimtinė, konvencinė ir konstitucinė vertybė – žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumas, dalykas – informacija, kurios turinį sudaro žinios apie privatą žmogaus gyvenimą. Tokią informaciją rinkti draudžiama, išskyrus atvejus, kai tai leidžia įstatymas ar teismas. Informacijos apie privatą asmens gyvenimą rinkimo teisėtumo atvejai nustatyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso⁷⁴ 154, 160, 161 straipsniuose ir Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo⁷⁵ 6, 10, 15 straipsniuose. BK 167 straipsnyje neapibrėžta privataus gyvenimo sąvoka. Tokia sąvoka pateikta Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatyme⁷⁶, pagal kurį privatus gyvenimas – „*asmeninis žmogaus, jo šeimos gyvenimas, gyvenamoji aplinka, kurią sudaro fizinio asmens gyvenamoji patalpa, jai priklausanti privati teritorija ir kitos privačios patalpos, kurias fizinis asmuo naudoja savo ūkinei, komercinei ar profesinei veiklai, taip pat fizinio asmens psichinė ir fizinė neliečiamybė, garbė ir reputacija, slapti asmeniniai faktai, fizinio asmens fotonuotraukos ar kiti atvaizdai, informacija apie fizinio asmens sveikatą, privatus susirašinėjimas ar kitoks ryšio palaikymas, fizinio asmens pažiūros, įsitikinimai, įpročiai ir kiti duomenys, kuriuos galima naudoti tik jam sutikus*“ (2 straipsnio 45 dalies 2010 m. rugsėjo 30 d. redakcija). Lietuvos Aukščiausiasis teismas⁷⁷ pažymėjo, kad dėl to klausimas, ar konkreti surinkta informacija apie asmenį laikytina būtent tokia informacija apie privatą gyvenimą, kokia yra apibrėžta BK 167 straipsnio 1 dalyje, kiekvienu atveju spręstinas remiantis visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, atsižvelgiant į susiklosčiusią konkrečioje byloje situaciją ir pirmiau išdėstytus reikalavimus dėl teisės į privatą gyvenimą apsaugos.

⁷³ García González A. La protección de datos personales: derecho fundamental del siglo XXI. Un estudio comparado. Prieiga per internetą: <http://www.juridicas.unam.mx/publica/rev/boletin/cont/120/art/art3.html> žiūrėta 2022 m. spalio 28 d.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr> žiūrėta 2022 spalio 28 d.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.434526/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 29 d.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580> žiūrėta 2022 m. spalio 28 d.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018

Teismas byloje⁷⁸ pasisakė dėl informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo sampratos, nurodydamas, kad:

1) informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas yra veiksmai, kuriais siekiama sužinoti viešai nepaskelbtus privataus gyvenimo faktus;

2) rinkimas gali pasireikšti įvairiais aktyviais veiksmais, kurie leidžia gauti tam tikros kaltininkui reikalingos informacijos: asmens sekimu, stebėjimu, fotografavimu, fiksavimu, dokumentų kopijavimu;

3) rinkti reiškia kaupti, telkti į vieną vietą;

4) informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 167 straipsnio 1 d. prasme laikytinas nevienkartinis veiksmas.

Lietuvos Aukščiausiasis teismas⁷⁹ išskyrė su informacijos rinkimo neteisėtumo, baudžiamąja prasme, sietinus požymius:

- *būtina įvertinti*, ar duomenys, kurių rinkimas buvo nustatytas, iš tiesų laikytini tokiais svarbiais duomenimis apie asmens privatų gyvenimą,
- *būtina įvertinti*, ar duomenų rinkimo aplinkybės yra tokios pavojingos, kad ją rinkusiam asmeniui reikėtų taikyti būtent baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą.

Neteisinga informacijos rinkimo neteisėtumo, baudžiamąja prasme, sieti su⁸⁰:

- *bet kokio pobūdžio* informacijos apie asmenį rinkimu,
- *bet kokiais* jos rinkimo būdais (BK 167 straipsnis neapibrėžia informacijos rinkimo būdų),
- *nevertinant* konkrečiai renkamos *informacijos pobūdžio*,
- *nevertinant* informacijos apie asmenį rinkimo *tikslo*,
- *nevertinant* informacijos apie asmenį rinkimo *trukmės*,
- *nevertinant* informacijos apie asmenį surinktos informacijos *kiekio*.

Išanalizavus teismų praktiką apie tai, ar asmens teisė į privataus gyvenimo gerbimą buvo apribota ir pažeista dėl kito asmens elgesio, galima išskirti tokius kriterijus.

⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-339/2014

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018.

⁸⁰ Ten pat.

1 lentelė. Byloje vertintų požymių, baudžiamąja prasme, santrauka

Bylos Nr.	Teismo vertinti požymiai	Ar vertintas duomenų apie asmens privatą gyvenimą svarbumas?
Vilniaus apygardos teismo apeliacinė byla 1A-145-256-2014	Informacijos apie privatą asmens gyvenimą rinkimo trukmė Informacijos apie privatą asmens gyvenimą pobūdis Informacijos apie asmenį rinkimo tikslas	NE

Sudaryta autorės

Vertinant objektyviają pusę, teismai vertina kaltinamojo veiksmų trukmę, jų pasikartojamumą, renkamų duomenų pobūdį. Byloje⁸¹ nustatyta, kad „*V. K. kilo įtarimas, kad L. K. gali būti neištikima, nes ji nuolat su savimi turėjo mobilaus ryšio telefoną ir jis pagalvojo, jog pastaroji su kažkuo susirašinėja. Tada jis patikrino L. K. mobiliojo ryšio telefoną, kuriame rado meilės turinio SMS žinutes ir A. B. nuotrauką (t. 2 b. l. 27). Po to V. K. įrašė sutuoktinės pokalbius, nufotografavo telefone esančias SMS žinutes, išreikalavo telefono skambučių ir žinučių detalią išsklotines. Šiuos veiksmus atliko per trumpą laikotarpį, siekdamas užfiksuoti netinkamą sutuoktinės elgesį šeimoje, surinktą informaciją panaudojo norėdamas įrodyti sutuoktinės kaltę santuokos nutraukimo byloje. Tai buvo daroma siekiant teisėto tikslo, kuris pateisina įstatymuose garantuojamos asmens teisės į privataus gyvenimo gerbimą apribojimą. Informacija apie L. K. rinkta ne asmens terorizavimo, manipuliavimo ar kitame neteisėtame kontekste, o vadovaujantis teisės ir moralės požiūriu priimtiniu sutuoktinių teisių ir pareigų supratimu. V. K. savo veiksmus grindė tik su įrodymų dėl sutuoktinės neištikimybės skyrību bylai rinkimu, tuo siekė įgyvendinti savo procesines teises santuokos nutraukimo byloje. Šioje situacijoje L. K. objektyviai negalėjo duoti sutikimo tokio pobūdžio informacijos rinkimui, todėl pokalbių įrašymas, SMS žinučių skaitymas ir fotografavimas, telefono skambučių ir žinučių detaliųjų išsklotinių išreikalavimas šiuo atveju yra teisėtas informacijos apie asmens privatą gyvenimą rinkimas (BK 167 str. 1 d.) ir šios informacijos panaudojimas civilinėje byloje dėl santuokos nutraukimo (BK 168 str. 1 d.)“. Reikia pažymėti, kad nagrinėjamoje byloje teismas asmens duomenys iš tiesų laikytini tokiais svarbiais duomenimis apie asmens privatą gyvenimą.*

Iš kitos bylos santraukos matyti, kad teismas vertino kaltinamojo veiksmų trukmę, privačios informacijos pobūdį, informacijos rinkimo priemones, tačiau, vėlgi nebuvo vertinamas renkamos informacijos apie asmens privatą gyvenimą svarbumas.

⁸¹ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-145-256-2014

2 lentelė. Byloje vertintų požymių, baudžiamąja prasme, santrauka

Bylos Nr.	Teismo vertinti požymiai	Ar vertintas duomenų apie asmens privatų gyvenimą svarbumas?
Vilniaus miesto apylinkės teismas baudžiamoji byla Nr. 1-671-1034/2020	Informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo trukmė; Informacijos apie privatų asmens gyvenimą pobūdis, Informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo priemonės	NE

Sudaryta autorės

Pavyzdžiui, byloje⁸² R. Č. pripažintas kaltu padarius nusikaltimą, numatytą BK 167 straipsnio 1 dalyje. R. Č. savo kaltę pripažino ir parodė, kad asmuo, kurį sekė, yra jo kaimynas. Jo mama norėjo daryti namuose remontą, o kaimynas tuo užsiima, tačiau niekaip nepavyko jo surasti namuose, telefono neturėjo, todėl pastatė GPS, kuris buvo jo mašinoje tam, kad jei mašina dingtų, galėtų ją rasti. GPS pirkto pagal skelbimą. Manė, jog, kai kaimynas bus kažkur netoli, jį sutiks ir pakalbės, bet po to mama jam pasakė, kad remontą darys per savo pažįstamus ir jis nuėmė GPS, pagalvojo, kad jo nereikia. Negali tiksliai pasakyti, kiek laiko sekė J. F., prisimena, kad pastatė GPS, keletą kartų pažiūrėjo ir viskas. Nepagalvojo, kad visa tai yra labai blogai, dabar jau supranta, kad tai nenormalu. Teismas pažymėjo, kad „*akivaizdu, kad tai buvo nevienkartinio pobūdžio, iš anksto suplanuoti R. Č. tyčiniai veiksmai J. F. atžvilgiu, panaudojant technines priemones (GPS įrenginį) ir tokiu būdu kontroliuojant asmens judėjimo laisvę – neteisėtai renkant informaciją apie J. F. privatų gyvenimą. R. Č. įvykdyta veika teisingai kvalifikuota pagal BK 167 straipsnio 1 dalį*“.

3 lentelė. Byloje vertintų požymių, baudžiamąja prasme, santrauka

Bylos Nr.	Teismo vertinti požymiai	Ar vertintas duomenų apie asmens privatų gyvenimą svarbumas?
Vilniaus miesto apylinkės teismas Baudžiamoji byla Nr. 2K-213/2014	Informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo trukmė; Informacijos apie privatų asmens gyvenimą pobūdis, Informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo priemonės	NE

Sudaryta autorės

Kitoje byloje⁸³ nustatyta, kad „*nukentėjusiosios E. V. ir nuteistojo P. K. poros santykiai buvo komplikuoti, P. K. persekiojo E. V. negalėdamas susitaikyti su jos atsisakymu su juo*“

⁸² Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjo 2020 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamajoje byloje Nr. 1-671-1034/2020

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamajoje byloje Nr. 2K-213/2014

bendrauti bei paklusti jo nustatytoms taisyklėms. Taip pat nustatyta, kad P. K. 2011 m. kovo, balandžio ir gegužės mėn. prie E. V. automobilio galinio bamperio ir po priekiniu kairės pusės sparnu buvo pritvirtinęs mobiliojo ryšio telefonus ir įrenginį „GPS Tracker“, leidžiančius nustatyti automobilio buvimo vietą, ir taip, pasinaudodamas minėta įranga, neteisėtai rinko informaciją apie privatų E. V. gyvenimą – jos automobilio judėjimą ir jos buvimo vietą. Pagal byloje nustatytas aplinkybes akivaizdu, kad, nepaisant to, jog stebėjimo priemonės taikytos automobiliui, jomis buvo siekiama gauti informacijos apie nukentėjusiosios judėjimą, jos buvimo vietą. Pats P. K. parodė, kad sekimo įrenginius (mobiliuosius telefonus ir GPS prietaisą) jis pritvirtino prie E. V. automobilio siekdamas sužinoti, kur ji būna. Pagal nukentėjusiosios E. V. parodymus, P. K. sekė ne tik ją, bet ir jos draugus, ji ne kartą buvo pastebėjusi P. K., jo automobilį tose vietose, kur būdavo pati. Tai rodo, kad, remdamasis informacija apie nukentėjusiosios buvimo vietą, nuteistasis galėjo ją lengvai rasti, sužinoti jos dienotvarkę, kur ji lankosi, kiek laiko užtrunka tam tikrose vietose (darbe, sporto klube ir pan.), netgi tai, su kuo susitinka, ir pan. Liudytojo G. Š. parodymai patvirtina aktyvų P. K. domėjimąsi nukentėjusiaja. Pagal liudytojo M. M. parodymus, P. K. jį buvo prašęs pasekti nukentėjusiąją, kur ji važiuoja. Iš visų byloje ištirtų duomenų ir nustatytų aplinkybių matyti, kad nukentėjusioji E. V. P. K. buvo sekama ir stebima siekiant surinkti, turėti informaciją apie jos privataus gyvenimo detales, t. y. buvo renkama informacija, patenkanti į jos privataus gyvenimo sferą. Nagrinėjamoje byloje svarbu ir tai, kad informacija apie E. V. privatų gyvenimą buvo renkama apie tris mėnesius ir tai daroma ne vienkartinio veiksmu, o per tris kartus (trečiąjį kartą – be mobiliojo ryšio telefono dar pritvirtinant ir GPS priemonę), be to, tokiais būdais surinkta informacija vėliau dar ir buvo panaudota P. K. organizuotos nusikalstamos veikos, numatytos BK 135 straipsnio 2 dalies 6, 9 punktuose, vykdytojui suteikiant reikiamą informaciją apie nukentėjusiosios buvimo vietas ir buvimo tose vietose laiką“.

Taigi, matyti, kad teismas vertino kaltinamojo veiksmų pasikartojamumą, trukmę, tačiau teismas neįvertino ar renkama informacija apie asmens privatų gyvenimą yra „jautri“.

4 lentelė. Byloje vertintų požymių, baudžiamąja prasme, santrauka

Bylos Nr.	Teismo vertinti požymiai	Ar vertintas duomenų apie asmens privatų gyvenimą svarbumas?
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2013 m. balandžio 23 d. nutartyje, priimta baudžiamajoje byloje Nr. 2K-198/2013	Informacijos apie privatų asmens gyvenimą pobūdis; Informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo trukmė	NE

Sudaryta autorės

Pavyzdžiui, Teisėjų kolegija⁸⁴, atsižvelgdama „į aiškiai išsakytus nukentėjusiosios lūkesčius dėl didesnio privatumo santykiuose su sutuoktiniu, kaltininko panaudotas slaptam informacijos rinkimui pritaikytas technines priemones, gana ilgą slaptos informacijos rinkimo trukmę ir sistemingumą, į tai, kad informacija buvo renkama neturint jokio tai pateisinančio tikslo ir buvo naudota nukentėjusiajai terorizuoti, laiko, kad N. Z. veiksmai buvo pakankamai pavojingi, pažeidė A. N. Z. privataus gyvenimo neliečiamumą ir pagrįstai įvertinti kaip neteisėtas informacijos apie jos privatų gyvenimą rinkimas BK 167 straipsnio prasme. GPS įrangos įmontavimas į automobilį „Renault Megane“ laikytinas teisėtu, nes automobilis kaltininkui ir nukentėjusiajai priklauso bendrosios jungtinės nuosavybės teisėmis. Tačiau teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad šiuo atveju sprendžiant dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 167 straipsnį lemiamą reikšmę turi ne automobilio nuosavybės teisės, o tai, kad nurodyta tame automobilyje įmontuota įranga pasinaudota siekiant rinkti informaciją apie nukentėjusiąją, kuri juo naudojosi. Būtent gana ilgai (mažiausiai apie tris mėnesius) N. Z. sekė A. N. Z., nežinojusios apie įrangą, judėjimo automobiliu maršrutą. Stebėjimas GPS priemonėmis pagal pobūdį skiriasi nuo kitų vaizdo ir garso stebėjimo priemonių, kurios atskleidžia daugiau informacijos apie asmens elgesį, mintis ar jausmus ir dėl to gali labiau apriboti asmens teisę į privataus gyvenimo gerbimą“. Kitoje byloje teismas⁸⁵ nurodė, kad „A. A. ir M. S. veiksmai nebuvo vienkartiniai ar atsitiktiniai, jie tęsėsi pakankamai ilgai, vykdant neteisėtus V. R. prašymus, buvo renkama informacija apie didelio kiekio – 34 asmenų privatų gyvenimą, ši informacija buvo susijusi su įvairiais asmenų privataus gyvenimo aspektais, gauta naudojantis daugeliu skirtingų informacinių išteklių (VRIS CDB, AUDIT III informacine sistema, POLIS II naršykle), dalis surinktų duomenų buvo neteisėtai panaudota privataus detektyvo V. R. naudai, taip padaryta žala nukentėjusiesiems. Teismai pažymėjo, kad teismojo posėdžio metu apklausti nukentėjusieji patvirtino, jog dėl nuteistųjų nusikalstamų veiksmų patyrė tiek turtinę, tiek neturtinę žalą, kad sužinoję, jog neteisėtai buvo renkama informacija apie jų privatų gyvenimą, jautė nemalonius išgyvenimus, atsirado psichologinių problemų, nesaugumo jausmas dėl nežinojimo dėl surinktos informacijos panaudojimo aplinkybių, baimė dėl savęs ir savo artimųjų“.

Taigi, teismai, inkriminuojant nusikalstamą veiką ir vertindami nusikalstamos veikos požymius sureiškšmino patį informacijos rinkimo (gavimo) faktą, ne visada atkreipė dėmesį į kitas byloje nustatytas aplinkybes, vertino informacijos rinkimo veiksmų pasikartojamumą (trukmę).

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2013

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-348-648/2018

Galima teigti, kad dažnai kaltinamojo veiksmai nepatenka į baudžiamosios teisės reguliavimo sritį, jie galėtų būti vertinami etikos, moralės ir pan. požiūriais. Taip pat pažymėtina, kad teismai ne visada vertina renkamų duomenų, apie asmens privatą gyvenimą, svarbumą

2.2. Subjektyvieji neteisėto informacijos apie privatą asmens gyvenimą rinkimo (BK 167 straipsnis) sudėties požymiai

Fizinių ir juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės įtvirtinimas BK 167 straipsnyje padeda siekti Konstitucijoje, Konvencijoje ir kituose teisės aktuose numatytų tikslų, t. y. saugoti privatų asmenų gyvenimą nuo pavojingos, neteisėtos kitų asmenų veiklos – neteisėto informacijos apie privatą asmens gyvenimą rinkimo, ir užtikrinti, kad būtų veiksmingai (realiai) gerbiamas privatus asmenų gyvenimas. Subjektyviesiems nusikalstamos veikos požymiams priskirtini nusikaltimo subjektas ir subjektyvioji pusė (kaltė, motyvas, tikslas).

Sprendžiant, ar asmuo yra padaręs nusikalstamą veiką, pirmiausia turi būti išsiaiškinama kaltininko tyčia. Byloje⁸⁶ nustatyta, kad „*padaryti nusikaltimai baigti, nuteistieji veikė tiesiogine tyčia. Nusikalstamos veikos nebuvo atsitiktinės, jos padarytos dėl savanaudiškų tikslų*“. Minėtoje byloje pagal BK 167 straipsnio 1 dalį pripažintas kaltu ir nuteistas ir už tai, kad „*jis iki 2019 m. kovo 6 d., tiksli data tyrimo metu nenustatyta, bute, esančiame (duomenys neskelbtini), viename iš kambarių, kur merginos teikė seksualines paslaugas už piniginių atlygį, įmontuota vaizdo kamera, darė slaptus vaizdo įrašus apie privatų (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini) ((duomenys neskelbtini)), (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini) ir kitų tyrimo metu nenustatytų asmenų gyvenimą – lytinį aktą ir atliekamą klientams erotinį masažą rankomis, liečiant kliento erogenines zonas, tenkinant lytinę aistrą iki visiško lytinio pasitenkinimo, jiems apie tai nežinant, po to minėti įrašai buvo keliami ir saugomi jam priklausančio išorinio standžiojo disko „S.“, modelis (duomenys neskelbtini), serijos numeris (duomenys neskelbtini), atmintyje. Tokiu būdu (duomenys neskelbtini) neteisėtai rinko informaciją apie privatų (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini) ((duomenys neskelbtini)), (duomenys neskelbtini), (duomenys neskelbtini) ir kitų tyrimo metu nenustatytų asmenų gyvenimą, kol 2019 m. kovo 6 d. minėtą išorinį standųjį diską „S.“ su išsaugotais vaizdo įrašais kratos metu bute, esančiame (duomenys neskelbtini), rado ir paėmė (duomenys neskelbtini) apskrities Vyriausiojo policijos komisariato policijos pareigūnai“.*

Pavyzdžiui, „*A. Š., veikdamas bendrininkų grupėje su A. K. ir A. N., kurių atžvilgiu priimtas apkaltinamasis nuosprendis yra įsiteisėjęs, neteisėtai rinko informaciją apie privatų*

⁸⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-172-307/2021

asmens gyvenimą: 2015 metų rugsėjo 2 dieną, tarp 18.00-19.00 valandos, A. K. pagal A. N. nurodymą Kaune įsigijus vietos nustatymo įrenginį „TKSTAR“ (GPS), kad jį uždėti ant nukentėjusiojo T. G. naudojamo automobilio „Ford Focus“ tam, kad nustatyti jo judėjimo ir buvimo vietą, ir atgabenus šį įrenginį į Vilnių bei perdavus jį A. Š. tam, kad jį pritvirtinti prie T. G. naudojamo automobilio „Ford Focus“, galimai stovinčio (duomenys neskelbtini) gatvėje, netoli namo Nr. (duomenys neskelbtini), A. Š. tą pačią dieną tarp 23.22 val. ir 23.37 val., ant automobilio „Ford Focus“, valst. Nr. (duomenys neskelbtini) stovinčio (duomenys neskelbtini), priklausančio M. V., pritvirtino minėtą įrenginį, leidžiantį nustatyti automobilio ir juo besinaudojančio asmens judėjimą ir buvimo vietą, ir apie šio įrenginio pritvirtinimą informavo A. K.. Po ko, A. K. paskambinęs į šiame įrenginyje įdėtą SIM kortelę, kurios abonentinis Nr. (duomenys neskelbtini), gavo šio įrenginio buvimo vietos koordinates. Po ko A. K. informavus A. N. apie pritvirtintą GPS įrenginį ir periodiškai toliau tokiu pačiu būdu pasinaudojant minėtu įrenginiu gaunant automobilio buvimo vietos koordinates, kurias ne mažiau kaip tris kartus persiuntus A. N., bei nuolat informuojant A. N. apie automobilio judėjimą, tokiu būdu jis kartu su A. K. ir A. N. rinko informaciją apie privatų M. V. gyvenimą – jo automobilio ir jo paties judėjimą ir buvimo vietą iki 2015-09-05. Tai įrodo A. Š. ir A. K. su A. N. veikom bendrą ir vieningą tyčią, A. Š. suvokimą, koku tikslu buvo reikalinga GPS sekimo įrenginys bei ką ketina su juo daryti A. K. – jog tai priemonė sekti jų menamą įtariamąjį ir taip sužinoti, kur galimai yra pagrobta kompiuterinė įranga. Sekimas ir neteisėtas duomenų rinkimas buvo organizuotas ir vykdomas bendrininkų grupės, tam specialiai įgijus specialią įrangą. Truko keletą dienų, kol buvo nustatyta, kad dėl klaidos sektas ir duomenys buvo renkami ne apie tą asmenį⁸⁷. Pavyzdžiui, teismas, vertindamas veikos pavojingumą, kai kaltinamąjį ir nukentėjusiąją sieja šeiminiai ryšiai, V. B. pripažintas kaltu padarius nusikaltimą, numatytą BK 167 str. 1 d., o būtent „V. B. neteisėtai rinko informaciją apie privatų asmens gyvenimą: V. B. laikotarpiu nuo 2015-07-27 iki 2015-08-20 bute, esančiame (duomenys neskelbtini), slapta paslėpęs „GSM MMS alarm spy camera X009B“ garso įrašymo bei informacijos perdavimo įrenginį, neteisėtai rinko informaciją apie privatų žmonos A. B. asmeninį gyvenimą. Kaltinamasis neigia kaltę, motyvuodamas tuo, kad jį ir nukentėjusiąją siejo santuokinis ryšys, sprendžiant ginčą dėl santuokos nutraukimo teisme viešuose teismo posėdžiuose, nukentėjusioji neteko privatumo, taip pat tuo, kad įranga buvo padėta jam nuosavybės teise priklausančiame bute. Teismas pažymi, kad sutuoktinių statusas ir teisminis ginčas dėl santuokos nutraukimo nepaneigia jų privatumo vienas kito atžvilgiu. Taigi sutuoktiniai privalo gerbti vienas kito privatumą ir jo nepažeisti, o pažeidimo atveju valstybei atsiranda pareiga apginti pažeistą teisę (LAT nutartis b.b. Nr. 2K-

⁸⁷ Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų teisėjo 2020 m. kovo 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-82-416/2020

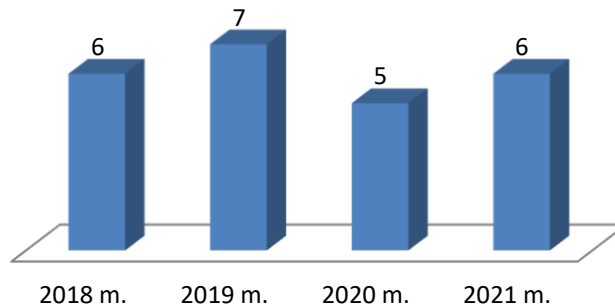
198/2013). Konstitucinis privataus gyvenimo neliečiamumo principas kai kuriais atvejais įstatyminiu lygmeniu reglamentuojamas ir teismų praktikoje aiškinamas lanksčiau, tačiau nepaneigiant jo esmės. Kaltinamojo veiksmai peržengė įprastai priimtino sutuoktinių bendravimo ir įrodymų civilinėje byloje rinkimo ribas. Atsižvelgiant į kaltinamojo ir nukentėjusiosios santykius, kad šeiminiai ryšiai tarp jų faktiškai nutrūko 2013 m. liepos mėnesį, V. B. palikus šeimą, kaltinamojo panaudotas slaptam informacijos rinkimui pritaikytas technines priemones, gana ilgą slapto informacijos rinkimo trukmę ir intensyvumą, V. B. veiksmai buvo pakankamai pavojingi ir vertintini kaip neteisėtas informacijos apie jos privatų gyvenimą rinkimas LR BK 167 str. prasme. Visuma byloje surinktų įrodymų leidžia daryti išvadą, kad V. B. slapta nukentėjusiosios A. B. gyvenamojoje vietoje paslėpęs aktyvuotą ir veikiantį pasiklausymo įrenginį bei nuolat į jį skambindamas, neteisėtai rinko informaciją apie privatų nukentėjusiosios gyvenimą. Kaltinamasis suvokė, kad savo veiksmais renka informaciją apie kito žmogaus privatų gyvenimą ir norėjo tai daryti, t.y. veikė tiesiogine tyčia⁸⁸.

Apibendrinant galima teigti, kad tyrimas parodė, kad informacijos rinkimo neteisėtumo subjektyviąją pusę vertinama kaltininko tyčia ir jos kryptingumas, veikos tikslai ir motyvai. Vertinamas asmens veiksmų skaičius (pasikartojantys veiksmai): nuolatiniai, sisteminio pobūdžio, trunkantys ilgesnį laiką, vertinami kaip tyčiniai (padaryti tiesiogine tyčia) ir kaip pavojingesni. Vienkartiniai veiksmai nepripažįstami, kaip pakankami nusikalstamai veikai inkriminuoti.

⁸⁸ Klaipėdos rajono apylinkės teismo teisėjo 2017 m. vasario 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-14-941/2017

3. NETEISĖTO INFORMACIJOS APIE ASMENS PRIVATŲ GYVENIMĄ ATSKLEIDIMO IR PANAUDOJIMO (BK 168 STRAIPSNIS) SUDĖTIES POŽYMIŲ ANALIZĖ

Nagrinėjant neteisėto informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimo ir panaudojimo (BK 168 straipsnis) sudėties požymius tikslinga pateikti išnagrinėtų bylų dinamiką, iš kurios matyti, kad šio pobūdžio bylų nėra daug, taigi teismų praktika nėra labai išplėtotą.

3 pav. I instancijos teisme išnagrinėta bylų pagal BK 168 str. neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas

Šaltinis: Statistika. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>

Toliau šiame skyriuje nagrinėjami neteisėto informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimo ir panaudojimo (BK 168 straipsnis) sudėties objektyvieji bei subjektyvieji požymiai bei jų vertinimas.

Tyrimo metu buvo išnagrinėti Lietuvos teismų priimti sprendimai: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys, Lietuvos apeliacinio teismo nutartys; apygardos teismų sprendimai; apylinkių teismų sprendimai; baudžiamieji įsakymai.

3.1. Objektyvieji neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą atskleidimo ir panaudojimo (BK 168 straipsnis) požymiai

Pagal BK 168 straipsnį neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ir panaudojimas yra nusikaltimas, pažeidžiantis žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumą. Objektyvioji šio nusikaltimo pusė - neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą atskleidimas ir panaudojimas.

Pagal Konstitucijos 22 ir 25 straipsnius informacija apie privatų asmens gyvenimą gali būti renkama tik motyvuotu teismo sprendimu ir tik pagal įstatymą, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeimyninį gyvenimą, kėsinosi į jo garbę ir orumą, žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei

santvarkai. Laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama su nusikalstamais veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija. BK 168 straipsnyje numatyta formalioji alternatyvius požymius turinti nusikaltimo sudėtis. Šio nusikaltimo objektyviają pusę sudaro informacijos apie kito asmens privatų gyvenimą atskleidimas ir panaudojimas savo ar kitų asmenų labai neturint to žmogaus sutikimo. Kaltinamasis informaciją gali gauti dviem būdais: 1) sužino dėl tarnybos, profesijos ar užduoties atlikimo; 2) minėtą informaciją renka darydamas BK 165 – 167 straipsniuose numatytus nusikaltimus, nusikalstamai veikdamas specialiai tam, kad surinktų tokią informaciją. Bieliūnas E.⁸⁹ rašo, kad *„viešas informacijos apie privatų žmogaus gyvenimą paskelbimas reiškia tokios informacijos atskleidimą neapibrėžtam asmenų ratui; pasinaudojimas minėta informacija apima informacijos panaudojimą kaltininko savanaudiškiems interesams, siekiant paveikti tą žmogų, daryti įtaką jo elgesiui; informacijos panaudojimas kitų asmenų labai reiškia informacijos realizavimą, naudingą tretiesiems asmenimis“*.

Pagal šiuolaikinės lietuvių kalbos žodyną⁹⁰ žodis „viešas“ turi net 3 reikšmes: 1) visiems skirtas, visuomenės naudojamas; 2) atviras, visiems žinomas, prieinamas, neslaptas; 3) aiškiai matomas, esantis aikštėje, neprisidengtas. Viešas informacijos apie privatų kito žmogaus gyvenimą paskelbimas laikomas tuomet, kai ji atskleidžiama neapibrėžtam žmonių ratui. Pažymėtina, kad BK 168 straipsnyje kriminalizuotas asmens privataus gyvenimo pažeidimas ne tik fizinėje, bet taip pat ir elektroninėje erdvėje. Pavyzdžiui, teismas⁹¹, vertindamas informacijos apie asmens privataus gyvenimo atskleidimą, nustatė, jog *“nagrinėjama situacija neturi visų BK 168 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėties požymių, t. y. V. B. neatitinka specialių subjekto požymių ir nusikalstamos veikos padarymo būdo – viešo informacijos paskleidimo, o būtent N. R. nuotraukos, kuriose užfiksuotas jos laisvalaikis su kolegomis, yra apeliančios privataus gyvenimo dalis, kuri be asmens sutikimo neskelbtina ir saugoma aukščiau minėtų įstatymų, tačiau BK 168 straipsnio 1 dalies dispozicija reikalauja specialaus minėtos informacijos paskelbimo būdo, t. y. viešai, ir specialaus tą darančio subjekto, t. y. informaciją baudžiamojon atsakomybėn trauktinas asmuo turi sužinoti: 1) dėl savo tarnybos ar profesijos; 2) atlikdamas laikiną užduotį; 3) informaciją surinkdamas darydamas BK 165-167 straipsniuose numatytą veiką. Jei asmuo viešai paskelbė, pasinaudojo ar panaudojo kitų asmenų labai informaciją, kurią gavo atsitiktinai, nagrinėjamo nusikaltimo nėra. Šiuo atveju susiklosčiusi situacija yra ta, jog V. B. yra N. R. sutuoktinis, vyksta skyrybų procesas, todėl pripažintina, jog abi šalys viena kitos veiksmus vertina subjektyviai, labiau*

⁸⁹ Bieliūnas, E. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Antroji knyga: 99 – 212 straipsniai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 237

⁹⁰ Lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <https://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas/Viesas> žiūrėta 2022 m. spalio 29 d.

⁹¹ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-875-245/2015

vadovaudamiesi emocijomis, o ne racionaliu protu. Skundo nagrinėjimo dalyku tapusios nuotraukos buvo atsiųstos nežinomo asmens elektroniniu adresu (duomenys neskelbtini), kaip nurodė V. B., tai yra bendras šeimos paštas, todėl jis laišką perskaitė ir pasipiktinęs jo turiniu – nuotraukomis, kuriose valstybės tarnautojai ir Alytaus miesto politikai kartu leidžia laisvalaikį, jas persiuntė dviem adresatams: Savivaldybės kontrolieriui ir Alytaus miesto savivaldybės tarybos nariams, t. y. apibrėžtam asmenų ratui, kurie darbo metu sužinoję ar gavę konfidencialios informacijos, šią informaciją privalo laikyti paslaptyste, jei ko kita nereikalauja tarnybinių pareigų vykdymas. Taigi, remiantis šiomis aplinkybėmis, fonuotraukų pateikimas valstybinei institucijai nelaikytinas viešu informacijos apie privatų kito žmogaus gyvenimą pavišėjimu“.

Pažymėtina, kad kvalifikuojant informacijos apie privataus gyvenimo atskleidimą pobūdžio veikas pirmiausia atsižvelgtina į BK 167 ir 168 straipsnių santykį. Šiuose straipsniuose nurodyti teisės normų požymiai konkuruoja dėl tų pačių nusikalstamų veikslių – neteisėtos informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo, nes minėta, kad pagal BK 168 straipsnio 1 dalį baudžiamoji atsakomybė kyla ir tais atvejais, kai be asmens sutikimo viešai paskelbiama, pasinaudojama ar kitų asmenų labai panaudojama informacija apie kito žmogaus privatų gyvenimą, jeigu ji buvo surinkta darant BK 165–167 straipsniuose, taigi ir BK 167 straipsnyje, nustatytą veiką. Šis BK specialiosios dalies teisės normų santykis gali būti įvardijamas kaip normos visumos (BK 168 straipsnis) ir normos dalies (BK 167 straipsnis) konkurencija, nes viena norma padarytą veiką atitinka visiškai (BK 168 straipsnis), o kita – tik iš dalies (BK 167 straipsnis). Kasacinės instancijos teismas savo nutartyje⁹² yra pažymėjęs, kad, „esant šiai normų konkurencijai, taikoma visumą nustatanti norma, nes ji atitinka visus padarytos veikos požymius. Taip išvengiama dirbtinio kaltinamojo teisinės padėties apsunkinimo, kai asmuo, iš esmės padaręs vieną nusikalstamą veiką, kaltinamas dviejų nusikalstamų veikų padarymu. Normos dalis taikytina kartu su normos visuma tik tais atvejais, kai nusikalstamos veikos dalis, įeinanti į visumą, yra pavojingesnė nei pati visuma ir reikalauja sutapties taikymo. Atsižvelgiant į tai, kvalifikuojant kaltininko veikslus, kuriais, darant nusikalstamą veiką, nustatytą BK 167 straipsnyje, surinkta informacija apie privatų asmens gyvenimą atskleidžiama ar panaudojama, taikytinas tik BK 168 straipsnis, kuris apima ir neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą, už kurį atsakomybė nustatyta BK 167 straipsnyje“. Tokios pozicijos, pavyzdžiui, laikytasi ir kasacinėje nutartyje⁹³, kurioje konstatuota, kad tokiais atvejais, vadovaujantis normų visumos ir dalies konkurencijos sprendimo taisyklėmis, padaryta veika kvalifikuotina taikant tik BK 168 straipsnį, „L. B. veiksmai neteisėtai gaunant privataus pobūdžio susirašinėjimą tarp D. J. ir

⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-652/2007

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 6 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2015

D. Č. atitinka BK 166 straipsnyje nurodytos veikos požymius, taigi šie veiksmai ir tolesnis neteisėtas gautos informacijos paskelbimas kvalifikuotini tik pagal BK 168 straipsnį“. Kitoje byloje⁹⁴ konstatuota, kad „nesant pagrindo kaltinimams pagal BK 167 straipsnį, nuteistieji negalėjo būti nuteisti ir pagal BK 168 straipsnį už neteisėtą informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimą ar panaudojimą, nes atsakomybei pagal BK 168 straipsnį atsirasti būtina nustatyti, kad tokia informacija buvo surinkta arba padarius BK 165 straipsnyje numatytą veiką (Neteisėtas asmens būsto neliečiamumo pažeidimas), arba padarius BK 166 straipsnyje numatytą veiką (Asmens susižinojimo neliečiamumo pažeidimas), arba padarius BK 167 straipsnyje numatytą veiką (Neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas). Kad nuteistieji viešai paskelbė, pasinaudojo ar kitų asmenų labui panaudojo D. K. privataus gyvenimo informaciją, kurią sužinojo dėl savo tarnybos ar profesijos arba atlikdami laikiną užduotį, tokių duomenų byloje nėra“.

Pažymėtina, kad kvalifikuojant informacijos apie privataus gyvenimo atskleidimą pobūdžio veikas taip pat būtina įvertinti atskleistos informacijos apie asmens privatų gyvenimą, pobūdį. Pavyzdžiui, byloje⁹⁵ teisėjų kolegija sprendžia, kad „D. K. nepadare ir veikos, numatytos BK 168 straipsnio 1 dalyje, nes jokie duomenys apie privatų gyvenimą, paskelbiant asmens kodą, nėra paskelbiami, ir dėl to konstatuoja, kad V. Š. D. K. inkriminuojama veika atitinka ne baudžiamojo kodekso, o administracinio teisės pažeidimo kodekso (toliau ATPK) nuostatas, o būtent ATPK 214¹⁶ straipsnio 1 dalį, kuriame numatytas duomenų subjekto teisių, nustatytų Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme, pažeidimas, nes būtent nagrinėjamu atveju yra pažeista Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 7 straipsnio 4 dalis, draudžianti asmens kodą skelbti viešai“. Kitoje byloje⁹⁶ kaltinamasis išteisintas, nes „V. K. informaciją apie L. K. rinko nepažeisdamas įstatymų, t.y. nepadare nusikaltimo, numatyto Lietuvos respublikos BK 167 str. 1 d., tai dėl surinktos informacijos panaudojimo pateikiant teismui taip pat išteisintinas, jo veikoje nesant nusikalstamos veikos, numatytos Lietuvos Respublikos BK 168 str. 1 d., požymių (BPK 303 straipsnio 5 dalies 1 punktas). Nagrinėjamoje byloje nėra duomenų, kad V. K. inkriminuojamos nusikalstamos veikos padarymo metu – 2009 m. rudenį - sutuoktiniai gyveno atskirą gyvenimą, t.y. kad L. K. deklaruotų siekį sąlyginai „būti paliktai vienai“ privatumo neliečiamumo principo prasme. Priešingai, sutuoktiniai gyveno viename bute, vedė bendrą ūkį, o L. K. savo santykius su A. B. slėpė nuo V. K., su A. B. bendravo slapta, taip siekdama sudaryti V. K. iliuziją, jog šeimoje santykiai nepakitę. Pažymėtina, kad V. K.

⁹⁴ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-52-107/2012

⁹⁵ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-95-300/2015

⁹⁶ Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjos 2013 m. lapkričio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-941-851/2013

inkriminuota veika buvo vykdoma siekiant įrodyti sutuoktinės neištikimybės faktą, kuris, beje, ir pasitvirtino, šeimos byloje buvo kilęs ginčas dėl sutuoktinių kaltės nutraukiant santuoką, ir įrodinėjimo dalykas (faktinės aplinkybės) šioje byloje susijęs su duomenimis ir faktais apie šalių šeimos gyvenimą, jų elgesį šeimoje (santuokoje) bei sutuoktinio pareigų pažeidimą, kuriuos apima žmogaus teisė į privatumą“.

Apibendrinant galima pažymėti, kad kvalifikuojant informacijos apie privataus gyvenimo atskleidimą pobūdžio veikas pirmiausia atsižvelgtina į BK 167 ir 168 straipsnių santykį. Pagal BK 168 straipsnio 1 dalį baudžiamoji atsakomybė kyla, kai be asmens sutikimo viešai paskelbiama, pasinaudojama ar kitų asmenų labai panaudojama informacija apie kito žmogaus privatų gyvenimą, kvalifikuojant informacijos apie privataus gyvenimo atskleidimą pobūdžio veikas taip pat būtina įvertinti atskleistos informacijos apie asmens privatų gyvenimą, pobūdį.

3.2.Subjektyvieji informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimo ir panaudojimo (BK 168 straipsnis) požymiai

Baudžiamosios atsakomybės nustatymas už tiesioginį teisės pažeidimą atskleidžiant ir panaudojant asmens duomenis yra svarbus veiksnys siekiant užkirsti kelią netinkamam nusikalstamam elgesiui šioje srityje, taip pat prisideda prie veiksmingo teisės aktų įgyvendinimo.

Pagal LR BK 168 straipsnio 1 dalį, atsako tas, kas be asmens sutikimo viešai paskelbė, pasinaudojo ar kitų asmenų labai panaudojo informaciją apie kito žmogaus privatų gyvenimą, jeigu tą informaciją jis sužinojo dėl savo tarnybos ar profesijos arba atlikdamas laikiną užduotį, arba ją surinko darydamas BK 165-167 straipsniuose numatytą veiką⁹⁷. Pagal BK 168 str. 1 d. konstrukciją atsakomybė kyla tik tada, kai asmuo informaciją viešai paskelbė tyčia. Kaltininkas turi suvokti, kad tam tikrais įstatyme apibrėžtais uždraustais būdais gautą informaciją apie kito žmogaus asmeninį gyvenimą viešai paskelbia savanaudiškais ar kitokiais motyvais ir nori tą daryti. Byloje⁹⁸ teismas atsisakė pradėti privataus kaltinimo bylos procesą laikraščiui „Alytaus naujienos“. „Pareiškėja prašo patraukti į baudžiamąją atsakomybę laikraštį „Alytaus naujienos“ pagal LR BK 168 str. už neteisėtą informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimą ar panaudojimą. Iš N. R. skundo ir prie jo pridėtų dokumentų matyti, kad laikraštis „Alytaus naujienos“ tyčios platinti informaciją apie N. R. privatų gyvenimą neturėjo, nes pati N. R. žurnalistei nurodė, kad tai asmeninio albumo nuotraukos, jas platina jos vyras V. B., su kuriuo dabar vyksta skyrybų procesas. Iš straipsnio matyti, kad pats V. B. neneigė platinęs šias nuotraukas. Pareiškėja N. R. teismui nepateikė jokių objektyvių duomenų, patvirtinančių, kad

⁹⁷ Alytaus rajono apylinkės teismo teisėjo 2015 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-19-448/2015

⁹⁸ Alytaus rajono apylinkės teismo teisėjo 2015 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-19-448/2015

laikraštis „Alytaus naujienos“ tyčia, siekdamas savanaudiškų paskatų platino informaciją apie N. R. privatų gyvenimą ar kad laikraštis šią informaciją gavo neleistiniais būdais“.

Teismų praktika rodo, kad įrodinėjant asmens veiksmų, atskleidžiant informaciją apie privatų asmens gyvenimą, visumą, būtinas veiksmų sistemiškumas. Vertinant objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius, teismų praktikoje kreipiamas dėmesys į asmens veiksmų skaičių, taip apibrėžiant ir atliekamo veiksmo, padaryto tiesiogine tyčia, pobūdį. Pavyzdžiui, „M. K. buvo kaltinamas tuo, jog būdamas valstybės tarnautoju – dirbdamas (duomenys neskelbtini) apskrities vyriausiojo policijos komisariato (duomenys neskelbtini) policijos komisariato Viešosios policijos skyriaus patrulių būrio patruliu, sukurstytas kito asmens daryti nusikalstamą veiką, piktnaudžiavo tarnybine padėtimi siekiant asmeninės naudos sau ir kitiems asmenims, nesant kyšininkavimo požymių, neteisėtai rinko ir atskleidė informaciją, sudarančią tarnybos paslaptį apie asmens privatų gyvenimą, kurią sužinojo dėl savo tarnybos“. Teismų praktikoje, sprendžiant klausimą dėl asmens tyčios, vertinamas informaciją apie privatų asmens gyvenimą, rinkimo ir atskleidimo veiksmų skaičius. Todėl teismas⁹⁹ konstatavo, kad „Neteisėtas informacijos rinkimas BK 167 str. 1 d. prasme paprastai suprantamas kaip nevienkartinis informacijos gavimo aktas. Šioje byloje informacijos rinkimo mastas ir trukmė – vienkartinis adreso sužinojimas ir perdavimas, ir visos kitos aukščiau išdėstytos aplinkybės, teismo nuomone, nėra pakankamos vertinti šiuos veiksmus kaip BK 167 str. 1 d. ir 168 str. 1 d. numatytas nusikalstamas veikas, kaip Konstitucijoje ir Konvencijoje garantuojamos asmens teisės į privataus gyvenimo gerbimą ir neliečiamumą pažeidimą“. Pasikartojantys veiksmai rodo apgalvotą asmens veikimą.

Pavyzdžiui, vertinant tyčią, kuri pasireiškia, tuo, kad kaltininkas suvokia, kad tam tikrais įstatyme apibrėžtais uždraustais būdais gautą informaciją apie kito žmogaus gyvenimą viešai paskelbia, ja pasinaudoja arba panaudoja kitų asmenų labai savanaudiškais ar kitokiais motyvais ir nori tai daryti, teismas¹⁰⁰ įvertinęs „bylos medžiagą, visuomenės informavimo – žiniasklaidos priemonės veiklos pobūdį, publikuoto straipsnio turinį, neižvelgė tyčios, ir darė išvadą, kad informacija nenukreipta konkrečiai į N. R., kaip į privatų asmenį, tačiau pateikiama bendrai minint (duomenys neskelbtini) pramogas, dėl kurių (duomenys neskelbtini) buvo gautas skundas teigiant, jog galimai tokiu būdu panaudojamos lėšos skirtos (duomenys neskelbtini) mokymams. Iš su skundu pateiktos medžiagos matyti, jog 2014-04-10 Kauno apygardos prokuratūroje Alytaus apylinkės prokuratūroje buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl N. R. šmeižiančios informacijos paskleidimo, kuris Alytaus apylinkės prokuratūros prokuroro I. V. 2015-02-05 nutarimu sustabdytas, nenustačius nusikalstamą veiką padariusio asmens, t. y. neišsiaiškinus, kas naudojasi

⁹⁹ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2013 m. gruodžio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-210-327/2013

¹⁰⁰ Kauno apygardos teismo teisėjo 2015 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-876-290/2015

elektroniniu paštu (duomenys neskelbtini), iš kurio buvo paskleistos ir nagrinėjamu atveju aptariamoms nuotraukoms, todėl nėra jokios galimybės pagrįstai teigti, kad laikraštis jas gavo neleistinu būdu“.

Pavyzdžiui byloje, Vilniaus apygardos teismas byloje¹⁰¹ vertindamas informacijos apie privataus gyvenimo paviešinimo pavojingumą bei kaltininko tyčią, P. K. pripažino kaltu, nes „G. B. vaizdo įrašas buvo paviešintas nesant jokio tarnybinio būtinumo ar kito teisėto tikslo. Nekyla abejonių, kad visiškai nuogos ir dėl psichinės ligos neadekvačiai besielgiančios G. B. vaizdo įrašo paviešinimas, ypač kai tai padarė policijos pareigūnas, turintis pareigą ginti, saugoti ir padėti asmenims, šiurkščiai pažemino jos garbę ir orumą. Įkeldamas vaizdo įrašą su apsinuoginusia nukentėjusiaja G. B. P. K. suvokė, kad elgiasi neteisėtai, pažeisdamas policijos įstaigoje nustatytas duomenų (vaizdo įrašų) tvarkymo taisykles, neturėdamas nukentėjusios sutikimo, taip pat suvokė, kad tokie jo veiksmai žemina G. B., o patalpintų į internetinę platformą įrašų jis iš toks platformos nesugebės pašalinti, neturės galimybių kontroliuoti jų tolimesnio skelbimo, kopijavimo platinimo, dalinimosi su kitais asmenimis, nepriklausančiais programos „Facebook“ „Messenger“ grupei „(duomenys neskelbtini)“ ar kitokio tų įrašų naudojimo. Taigi, P. K. suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti“.

Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad dalis bylų pagal LR BK 167 ir 168 str. yra baigiama supaprastinto proceso tvarka, t. y. baudžiamojo įsakymo priėmimu. Analizuojant tokių bylų turinį, egzistuoja praktika bylos duomenis vertinti formaliau, t. y. šiuo atveju teismai, priimdami sprendimus, atskirai neakcentuoja tokių požymių, kaip veikos sistemiškumas, veiksmų pasikartojamumas. Bylų, kurios baigiamos baudžiamojo įsakymo priėmimu, analizė parodė, kad pakanka konkretizuoti veiką – prieš ką ji konkrečiai atlikta. Subjektyvioji pusė iš esmės grindžiama asmens prisipažinimu padarius nusikaltimą.

Analizuojant bylas, kurios baigiamos baudžiamojo įsakymo priėmimu, tipiška sudaro šie proceso dokumentai: pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, asmens, padariusio nusikaltimą, prisipažinimas ir sutikimas baigti procesą baudžiamuoju įsakymu. Pavyzdžiui, analizuojant kaltinamojo parodymus¹⁰², matyti, jog pakanka asmens prisipažinimo įvykdžius veiksmą (kaltinamoji V. L. visiškai prisipažino kalta pagal jai inkriminuojamas nusikalstamas veikas), o būtent „kaltinamoji V. L. 2016 m. nuo vasario mėnesio iki kovo mėnesio 6 d., tiksliau ikiteisminio tyrimo ir teismo bylos nagrinėjimo metu nenustatytu laiku, neteisėtai stebėjo asmens elektroninių ryšių tinklais siunčiamus pranešimus: t. y. A. L. ir R. Š. susirašinėjimą su J. S. socialinio tinklalapio „Facebook“ programoje „Messenger“ ir juos fiksavo, darydama

¹⁰¹ Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. spalio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-420-929/2021

¹⁰² Šakių rajono apylinkės teismo teisėjo 2016 m. liepos 11 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. 1-131-443/2016

susirašinėjimo bei J. S. intymaus pobūdžio nuotraukų kopijas, tokiu būdu pažeidė asmens susirašinėjimo neliečiamumą. Be to, kaltinamoji V. L. 2016 m. kovo mėnesį iš 5 d. į 6 d., nakties metu, tiksliau ikiteisminio tyrimo ir teismo bylos nagrinėjimo metu nenustatytu laiku, be J. S. sutikimo, viešose vietose paskelbė informaciją apie kito žmogaus privatų gyvenimą, t. y. neteisėtai stebėjusi asmens elektroninių ryšių tinklais siunčiamus pranešimus – A. L. ir R. Š. susirašinėjimą su J. S. socialinio tinklalapio „Facebook“ programoje „Messenger“, juos užfiksavusi, bei padariusi susirašinėjimo ir J. S. intymaus pobūdžio nuotraukų kopijas, iškabindama viešai, jas išplatino viešose vietose (duomenys neskelbtini). Nors, kaip pats asmuo teigė, jokių piktybiškų kėslų jis neturėjęs“. Taigi, nepaisant to, kad asmuo prisipažino padaręs nusikaltimą, detaliau neanalizuojami ir atskirai nevertinami veiksmų pasikartojimas, jų tendenciškumas ar sistemiškumas, taip pat ir veiksmų trukmė. Kitoje byloje¹⁰³ priimant baudžiamąjį įsakymą, kurioje „kaltinama G. M., kad 2011 m., tiksliau ikiteisminio tyrimo nenustatytu laiku iki 2016 m. vasario 21 d., pasinaudodama asmeniniu kompiuteriu, neteisėtai, pažeisdama informacinių sistemų „Facebook“, „Gmail“ ir „Instagram“ apsaugos priemones (prisijungimo teisė buvo suteikta tik E. P., autentifikuojamai sistemoje pagal jos pačios sukurtus prisijungimo prie paskyrų vardą ir slaptažodį), įvesdama prisijungimo vardą ir slaptažodį, prisijungė prie informacinių sistemų „Facebook“, „Gmail“ ir „Instagram“, pažeisdama asmenų susižinojimo neliečiamumą, neteisėtai perėmė bei nukopijavo į asmeninio kompiuterio standųjį diską ir taip įgijo neviešus elektroninius E. P. duomenis bei iš informacinių sistemų „Facebook“ ir „Instagram“ viešai paskleidė neviešus elektroninius duomenis - nusikalstamu būdu surinktą informaciją apie nukentėjusios E. P. privataus pobūdžio susirašinėjimą ir gyvenimą, t.y. padarė nusikalstamas veikas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 168 str. 1 d., 198 str. 1 d., 198¹ str. 1 d. nors ir buvo konstatuota, kad jos kaltė įrodyta byloje surinktais įrodymais, visgi, kaip labai svarbiu asmens kaltę patvirtinančiu įrodymu buvo pasiremta kaltinamojo prisipažinimu padarius nusikaltimą, numatytą LR BK 168 str. 1 d.“

Teismų praktikos analizė rodo, kad taikant supaprastinto proceso formą – baudžiamąjį įsakymą, įrodymų vertinimas yra akivaizdžiai paprastesnis: nėra detaliai vertinama objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių (veikos sistemiškumas, tendenciškumas, veiksmų kryptingumas, atliktų veiksmų trukmė ir pan.) visuma, kuri vertinama nagrinėjant bylą iš esmės.

Subjektyviuosius informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimo ir panaudojimo nusikalstamos veikos požymius sudaro kaltė t. y. tiesioginė nustatyta tyčia, todėl sprendžiant, ar asmuo yra padaręs nusikalstamą veiką (BK 168 str.), visų pirma turi būti išsiaiškinama kaltininko tyčia bei jo suvokimas dėl padaryto nusikaltimo. Išanalizavus nustatyta, kad svarbu įvertinti

¹⁰³ Kauno apylinkės teismo teisėjo 2016 m. gegužės 10 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. N1-1272-917/2016

kaltininko asmenybę, ir jis suvokia bei supranta, kad atskleidžia ir panaudoja informaciją apie privatų asmens gyvenimą. Šiuo atveju teismai akcentuoja kaltininko išsilavinimą, gyvenimišką patirtį.

3.3. Neteisėto informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo, atskleidimo ir panaudojimo pavojingumo vertinimas

LR Konstitucinis teismas¹⁰⁴ pažymi, kad *„veikos pavojingumą iš tikrųjų dažnai lemia kėsinimosi objektas ir dalykas (pavyzdžiui, veika, kuria sukeltas pavojus žmogaus gyvybei, yra pavojingesnė negu kėsinimasis į jo turtą). Tačiau veikos pavojingumo vertinimą lemia ne vien objekto ar dalyko vertingumas. Jos pavojingumui gali turėti reikšmės ir jos padarymo būdas (pavyzdžiui, atviras turto pagrobimas panaudojus smurtą yra pavojingesnis už tokio pat turto pagrobimą slaptai), kaltės forma (pavyzdžiui, tyčinis turto sunaikinimas yra pavojingesnis už tokį pat neatsargų turto sunaikinimą), nusikaltimo subjekto ypatumai“*. Nusikalstamos veikos pavojingumas baudžiamojoje teisėje apibrėžiamas kaip grėsmė arba žala baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms, teisiniams gėriams¹⁰⁵. Lietuvos Aukščiausiasis teismas¹⁰⁶ pabrėžia, kad *„Pavojingumo pobūdis paprastai priklauso nuo nusikaltimo objekto, t. y. nuo saugomų teisinių gėrių, į kuriuos kėsinamasi, vertingumo. Pavojingumo pobūdžiui turi įtakos ir padaryta žala, nes ji tiesiogiai yra susijusi su nusikaltimo objektu. Nustatant padarytosios veikos pavojingumo laipsnį, esminę reikšmę irgi turi padarytos žalos dydis, taip pat ir kiti faktoriai – veikos padarymo būdas, kaltė, veikos motyvai, tikslai. Vadinasi, padarinių nustatymas ir įvertinimas yra būtini konstatuojant visos nusikalstamos veikos pavojingumo – kiekvienos veikos materialaus požymio buvimą. Padarinių kaip būtino požymio neįtvirtinimas nusikalstamos veikos sudėtyje nereiškia, kad veikos, BK aprašytos formaliosiomis sudėtimis, nesukelia pavojingų padarinių ir kad jų apskritai nereikia tirti byloje“*.

Teismų praktikoje vertinant veiksmų kryptingumą, pavojingumą, kaltininko veiksmai gali būti neprilyginami nusikalstamai veikai. Pavyzdžiui, byloje¹⁰⁷ *„V. N. buvo kaltinama tuo, kad ji 2012-08-07 VŠĮ (duomenys neskelbtini) ligoninės patalpose, dirbdama gydytoja, bet nesant jai jos paciente, pažeisdama VŠĮ (duomenys neskelbtini) ligoninės vidaus tvarkos taisyklių 4.26 punktą, Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 8 str. nuostatas, neteisėtai suteikė konfidencialią informaciją iš E. K. ligos istorijos Ž. P., padarydama jos kopiją*

¹⁰⁴ Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2004. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 2003.

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86/2006

¹⁰⁷ Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-836-332/2014

ir atiduodama asmeniui, neturinčiam teisės gauti konfidencialią informaciją apie E. K. privatų gyvenimą. Tokiais veiksmais V. N. buvo kaltinama padariusi nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 168 str. 1 d.“ Tačiau teismas pažymėjo, kad „V. N. veiksmai nesiekia tokio laipsnio, kad galėtų būti vertinami kaip nusikalstami baudžiamosios teisės prasme. Esant šioms aplinkybėms, teigti, kad V. N. elgesys sukėlė tokius padarinius (neturtinę žalą), dėl kurių tas elgesys negalėtų būti vertinamas tik kaip drausminis nusižengimas, nėra jokio pagrindo, kaip nėra pagrindo V. N. veiksmus prilyginti nusikalstamai veikai“.

Taigi, konkrečiu atveju teismas vertino, ar asmenys, panaudodami asmens privataus gyvenimo informaciją, veikė suvokdami savo veikos pavojingumą. Įvertinus tai, jog asmenų veiksmai savo pobūdžiu nėra tokie pavojingi, vėlgi akcentuojama baudžiamosios atsakomybės tik kaip kraštutinės priemonės taikymas: *„Vertinant kaltinamojo M. K. veiksmų kvalifikavimą pagal BK 167 str. 1 d. ir 168 str. 1 d. atsižvelgtina į baudžiamojoje byloje nagrinėjamos situacijos kontekstą – E. B. siekė gauti nukentėjusiojo V. L. gyvenamosios vietos adresą turėdamas tikslą kitoje byloje su nukentėjusiuoju susitaikyti. Apie šią aplinkybę paaiškino M. K., kuris pasinaudojo savo tarnybine padėtimi – galimybe prisijungti prie policijos informacinės sistemos. Byloje nėra jokių duomenų, kad M. K. ir E. B. gauta informacija apie V. L. gyvenamąją vietą būtų panaudota nukentėjusiojo interesus pažeidžiančiais tikslais, kad kaltinamieji būtų siekę neteisėto tikslo, kuris galėtų patvirtinti jų veiksmų pavojingumą. Nors BK 167 str. 1 d. ir 168 str. 1 d. numatyti nusikalstamų veikų motyvai jų inkriminavimui nėra svarbūs, tačiau į juos būtina atsižvelgti sprendžiant apie šios veikos pavojingumą“¹⁰⁸. Panašiai vertinama situacija ir kitose bylose¹⁰⁹: „Iš kaltinamosios parodymų teisiomojo posėdžio metu matyti, kad kaltinamoji buvo įsitikinusi, kad platindama pensijų fondo produktą, ji, kaip banko darbuotoja, turėjo teisę naudoti banko sistemoje esančių klientų duomenis. Šią aplinkybę teisiomojo posėdžio metu patvirtino ir banko skyriaus valdytojas liudytojas L. P.. Įvertinus kaltinamosios parodymus, taip pat byloje nustatytas kitas aplinkybes, pripažintina, kad R. B. nesuvokė, jog jos veiksmai yra pavojingi Lietuvos Respublikos BK 168 str. 1 d. prasme. Be to, byloje nėra jokių duomenų, kad šios pensijų kaupimo sutarties sudarymas būtų buvęs materialiai ar kitaip naudingas kaltinamajai ar pensijų fondui, taip pat, kad būtų buvusi padaryta kokia nors žala. Priešingai, nustatyta, kad nukentėjusioji G. K. savo konkludentiniais veiksmais ilgą laiką tarpą pritarė pensijų kaupimo sutarties sudarymui, dėl ko buvo toliau kaupiamos lėšos nukentėjusiosios sąskaitoje, atsisakė anuliuoti sutartį ir ją atstatyti į pradinę padėtį, sutartį nutraukė tik 2013-11-15, remiantis Pensijų kaupimo įstatymo pakeitimo nuostatomis. Be to, pensijų kaupimo fondas UAB „Swedbank investicijų valdybas“ yra dukterinė*

¹⁰⁸ Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2013 m. gruodžio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-210-327/2013

¹⁰⁹ Alytaus rajono apylinkės teismo teisėjo 2013 m. gruodžio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-257-791/2013

AB „Swedbank“ įmonė, o bankas veikia kaip pensijų fondo atstovas, turintis teisę jo vardu sudaryti pensijų kaupimo sutartis. Joks kitas asmuo neturėjo galimybės susipažinti su nukentėjusiosios duomenimis. Kaltinamoji pripažino, kad suklastodama dokumentą neteisingai pasielgė, net gi negalėjo nurodyti savo tokių veiksmų motyvų, nurodė, kad tai padarė gerai neapgalvojusi, suprato, kad ateityje ši aplinkybė paaiškės, dėl to labai gailėjosi. Visa tai nesuteikia teismui pakankamo pagrindo daryti išvadą, kad kaltinamoji, į pensijų kaupimo sutartį įrašydama nukentėjusiosios asmens duomenis, suvokė, kad tokiu būdu juos neteisėtai ir nusikalstamai panaudojo. Daugiau tai laikytina aplaidžiu savo pareigų atlikimu. Atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, laikytina, kad kaltinamosios R. B. veiksmuose dėl nusikaltimo, numatyto BK 168 str. 1 d., padarymo nėra subjektyvaus požymio - tyčios, todėl kaltinamoji dėl šios nusikalstamos veikos išteisintina (BPK 3 str. 1 d. 1 p., 303 str. 5 d. 1 p.)“.

Reikia pažymėti, kad tikslai nėra nustatyti straipsnio dispozicijoje, tačiau iš teismų praktikos matyti, kad jie svarbūs sprendžiant dėl veikos pavojingumo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas¹¹⁰ išaiškino, kad „iš konstitucinio privataus gyvenimo neliečiamumo principo reglamentavimo matyti, jog, siekiant užtikrinti veiksmingą privatumo apsaugą, informacijos apie asmens privatų gyvenimą rinkimo procesas iš esmės formalizuojamas, siejamas su įstatymo nustatyta tvarka ir teismo sprendimo priėmimu. Taigi laisvai veikiantys privatūs asmenys paprastai neturi teisės rinkti tokios informacijos (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.23 straipsnis). Kita vertus, atsižvelgiant į privačių asmenų tarpusavio santykių tam tikrose srityse specifiką ir jos nulemtus skirtingus lūkesčius dėl privatumo, taip pat į atitinkamos informacijos svarbą kitų asmenų teisėms įgyvendinti, konstitucinis privataus gyvenimo neliečiamumo principas kai kuriais atvejais įstatyminiu lygmeniu reglamentuojamas ir teismų praktikoje aiškinamas lanksčiau, tačiau nepaneigiant jo esmės. Be to, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad asmens privataus gyvenimo apsaugos nuo kito privataus asmens kišimosi apimtis priklauso, be kita ko, nuo šių asmenų tarpusavio santykių pobūdžio, kuris lemia privatumo ribas vienas kito atžvilgiu“.

Taigi, konkrečiu atveju teismai vertino, informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimo tikslus, veikos pavojingumą. Teismas byloje¹¹¹ vertindamas veikos tikslus nustatė, kad „V. T. pareiškime dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo nėra įžvelgiami nusikalstamos veikos, numatytos BK 167 str. (Neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas), požymiai. Iš aukščiau aptarto matyti, jog D. S. bendro naudojimo vestibulyje nebuvo įmontavęs jokios aplinkos filmavimo įrangos, neatliko nuolatinės V. T. ir jo šeimos narių stebėsenos veiksmų.

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2013

¹¹¹ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2016 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-32-557/2016

Jis, būdamas DNSB „(duomenys neskelbtini)“ pirmininku, savo nešiojama buitine kamera 4 kartus nufilmavo V. T. vestibulyje ir padarė 3 jo balkono nuotraukas, norėdamas šią medžiagą panaudoti teisme nagrinėjant civilinę bylą, taip pat siekdamas sudrausminti V. T. dėl šunų vedžiojimo taisyklių laikymosi bei apsaugoti daugiabučio šildymo sistemą nuo galimo peršalimo, pastebėjus atviras V. T. buto balkono duris šaltuoju metų laiku. Esant tokioms nustatytoms aplinkybėms, V. T. atstovo skundas yra nepagrįstas, todėl aukštesnysis teismas jį atmeta“.

Pavyzdžiui, „V. J. surado ir: 1) V. K. perdavė duomenis apie jį dominusio vieno asmens – (kaip paaiškėjo) I. G. – vardą ir pavardę, jo gimimo vietą ir datą, šio asmens turimo automobilio markę ir modelį, informaciją, ar šis asmuo nėra paieškoje, duomenis apie I. G. asmens šeiminius ryšius (turimų vaikų skaičių), šeimos padėtį, darbovietę, informaciją, kad šis asmuo neteistas; 2) S. K. pateikus iš kitų registru gautą sąrašą, kuriame nurodyti keliasdešimties fizinių asmenų anketiniai duomenys ir asmens kodai, perdavė S. K. duomenis apie šių asmenų deklaruotą gyvenamąją vietą; 3) R. P. perdavė šį asmenį dominančio asmens A. L. asmens kodą; 4) J. J., pateikusiai jį dominusio bendradarbio J. N. asmens kodą, perdavė duomenis apie J. N. buvusias ir esamas darbovietes“. Byloje¹¹² išplėstinė septynių teisėjų kolegija, pripažindama, kad „apeliacinės instancijos teismo išvados dėl BK 167 straipsnio 1 dalies taikymo (šalia BK 228 straipsnio) nuteistajam V. J. nėra teisingos, iš esmės padarė išvadą, jog apeliacinės instancijos teismas pakankamai neįvertino šios nusikalstamos veikos pavojingumo, t. y. neatsižvelgė į informacijos užsakovų rinkimo tikslus, surinktos apie kiekvieną asmenį informacijos kiekį, nevertino informacijos ryšio su fizinių asmenų privačiu gyvenimu“. Kitoje byloje vertinant veikos pavojingumą, teismas¹¹³ nustatė, kad „vertinant pareiškėjos privataus kaltinimo skundą dėl neteisėto informaciją apie privatų asmens gyvenimą rinkimo, darytina išvada, kad J. D. padaryti veiksmai nepasiekė tokio pavojingumo laipsnio, kad juos būtų galima pripažinti nusikalstama veika. <.....>. Tuo tarpu, iš skundo turinio matyti, kad J. D., savo teritorijoje yra pasistatęs 3 vaizdo kameras, kurios galėtų matyti pareiškėjos sklypą, tačiau nėra jokių duomenų apie tai, kad jos įrašinėja vaizdą, kad asmuo, kurio teritorijoje yra vaizdo kameros, siekia rinkti informaciją apie pareiškėją. Pati pareiškėja nepateikė jokių duomenų ar paaiškinimų apie tai, kad būtų bandžiusi kalbėtis su kaimynu dėl kamerų J. D. sklype ar pan. Atsižvelgiant į BK 167 str. 1 d. numatyto nusikaltimo esmę ir ginamo objekto reikšmę, darytina išvada, kad J. D. veiksmai akivaizdžiai neturi tokio pavojingumo laipsnio, kad juos galima būtų pripažinti nusikalstama veika“. Kitoje byloje teismas vertindamas veikos pavojingumą pabrėžė, kad slapų

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018

¹¹³ Kauno apylinkės teismo teisėjos 2015 m. liepos 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-1919-917/2015

įrašų darbovietėje darymas, asmenims nežinant, veiksmus daro pakankamai pavojingais¹¹⁴: „byloje surinktų ir ištirtų duomenų bei nustatytų aplinkybių visuma patvirtina, jog nukentėjusios, kurioms A. K. buvo suteikęs masažo patalpas ir įrengęs persirengimo kambarius, bei kiti nenustatyti asmenys, kurie lankėsi masažo bei persirengimo kambariuose, buvo nuolat neteisėtai stebimi bei renkama informacija apie jų privataus gyvenimo detales, ji buvo labai asmeninio bei intymaus pobūdžio. Tokiu būdu buvo neteisėtai įsikišta į asmeninį šių asmenų gyvenimą ir pažeistas jų privataus gyvenimo neliečiamumas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, konstatuotina, jog su A. K. žinia, jo vadovaujama bendrovei priklausančiame klube „(duomenys neskelbtini)“ buvo įrengti judesio davikliai su įmontuotomis mini vaizdo kameromis masažų bei persirengimų kambariuose, apie filmavimą masažų kambariuose A. K. žinojo, tuo tarpu masažistės bei šokėjos, į masažą atvykę klientai apie jų filmavimą nieko nežinojo, taigi A. K. suprato, kad neinformavęs asmenų, neturėdamas jų sutikimo, neteisėtai darė slaptus įrašus ir rinko informaciją apie šių asmenų privatų asmeninį gyvenimą ir taip norėjo veikti. Aptartų aplinkybių visuma leidžia konstatuoti, jog A. K. veiksmai buvo pakankamai pavojingi, pažeidė nukentėjusiųjų privataus gyvenimo neliečiamumą ir pagrįstai įvertinti kaip neteisėtas informacijos apie jų privatų gyvenimą rinkimas BK 167 straipsnio prasme“.

Apibendrinant galima teigti, kad įvertinus tai, jog asmenų veiksmai savo pobūdžiu nėra tokie pavojingi, vėlgi akcentuojama baudžiamosios atsakomybės tik kaip kraštutinės priemonės taikymas. Vertinant asmens veiksmų pavojingumą būtina įvertinti, ar duomenų rinkimo, atskleidimo ir panaudojimo aplinkybės yra tokios pavojingos, kad ją rinkusiam, atskleidusiam ar informaciją panaudojusiam asmeniui reikėtų taikyti būtent baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą, atskleidimą ar panaudojimą.

¹¹⁴ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-240-417/2015

IŠVADOS

Darbo pradžioje iškeltas ginamasis teiginys, kad asmens privataus gyvenimo neliečiamumo apsauga nėra tinkamai reguliuojama bei, kad vertinamųjų požymių (nusikalstamos veikos sistemiškumo, pobūdžio, duomenų jautrumo, svarbumo) nustatymas nusikalstamų veikų, kuriomis pažeidžiamas asmens privataus gyvenimo neliečiamumas, sudėtyse gali lemti nevienodos teismų praktikos formavimąsi pasitvirtino, ir tai įrodo pateiktos išvados:

1. Kategorijos „asmens privataus gyvenimo neliečiamumas“ aiškios sampratos nėra. Asmens privataus gyvenimo neliečiamumas yra gana plati ir imli sąvoka, apimanti pirmiausia socialinių santykių kompleksą, apibūdinantį asmenį ir pilietį, kaip visišką laisvę turintį subjektą. Tuo pačiu metu, įgyvendinant teisinius santykius, nustatoma asmens vieta valstybės garantuojamų vertybių visumoje. Per teisinius santykius asmuo kaip asmenybė įtraukiamas į teisinę erdvę, kuriai jam yra suteiktas teisinis statusas.

2. Teismų praktikos analizė parodė, kad teismai ne visais atvejais nustato, ar duomenys, kurių rinkimas buvo nustatytas, iš tiesų laikytini tokiais svarbiais duomenimis apie asmens privatą gyvenimą. Teismas vertino kaltinamojo veiksmų trukmę, privačios informacijos pobūdį, informacijos rinkimo priemones, tačiau, nebuvo vertinamas renkamos informacijos apie asmens privatą gyvenimą svarbumas, teismas nevertino ar renkama informacija apie asmens privatą gyvenimą yra „jautri“.

3. Teismų praktikos analizė parodė, kad teismai, tai dažniausiai pasitaiko žemesnės instancijos teismų praktikoje, ne visais atvejais įvertina, ar duomenų rinkimo aplinkybės yra tokios pavojingos, kad ją rinkusiam asmeniui reikėtų taikyti būtent baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą informacijos apie privatą asmens gyvenimą rinkimą.

4. Teismai, inkriminuojant nusikalstamą veiką ir vertindami nusikalstamos veikos požymius sureiškino patį informacijos rinkimo (gavimo) faktą, ne visada atkreipė dėmesį į kitas byloje nustatytas aplinkybes, vertino informacijos rinkimo veiksmų pasikartojamumą (trukmę). Galima teigti, kad dažnai kaltinamojo veiksmai nepatenka į baudžiamosios teisės reguliavimo sritį, jie galėtų būti vertinami etikos, moralės ir pan. požiūriais. Vienkartiniai veiksmai nepripažįstami, kaip pakankami nusikalstamai veikai inkriminuoti.

5. Teismų praktika rodo, kad kvalifikuojant informacijos apie privataus gyvenimo atskleidimą pobūdžio veikas ne visada įvertinamas atskleistos informacijos apie asmens privatą gyvenimą, pobūdis.

6. Teismų praktika rodo, kad įrodinėjant asmens veiksmų, atskleidžiant informaciją apie privatą asmens gyvenimą, visumą, būtinas veiksmų sistemiškumas. Vertinant objektyviusius ir subjektyviusius požymius, pasitaiko atvejų, kai teismas vertindamas asmens veiksmų skaičių,

nevienareikšmiškai įvertina veiksmų mastą ir skaičių, t.y. teismas tokį patį veiksmų skaičių įvertina kaip sistemiškus, tačiau kito teismo nuomone, toks pat veiksmų skaičius nevertinamas kaip sisteminis.

7. Atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad dalis bylų pagal LR BK 167 ir 168 str. yra baigiama supaprastinto proceso tvarka, t. y. baudžiamojo įsakymo priėmimu. Analizuojant tokių bylų turinį, egzistuoja praktika bylos duomenis vertinti formaliau, t. y. šiuo atveju teismai, priimdami sprendimus, atskirai neakcentuoja tokių požymių, kaip veikos sistemiškumas, veiksmų pasikartojamumas.

8. Įvertinus tai, jog asmenų veiksmai savo pobūdžiu nėra tokie pavojingi, vėlgi akcentuojama baudžiamosios atsakomybės tik kaip kraštutinės priemonės taikymas. Vertinant asmens veiksmų pavojingumą būtina įvertinti, ar duomenų rinkimo, atskleidimo ir panaudojimo aplinkybės yra tokios pavojingos, kad ją rinkusiam, atskleidusiam ar informaciją panaudojusiam asmeniui reikėtų taikyti būtent baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimą, atskleidimą ar panaudojimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Prieiga per internetą: <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/asr> žiūrėta 2022 spalio 28 d.
4. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
5. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.29193/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
6. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.434526/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 29 d.
7. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.31932/asr> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
8. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280580> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
9. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.159769> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
10. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19841> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
11. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
12. Konstitucinio Teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 8 straipsnio pirmosios dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“
13. Konstitucinio Teismo 1996 m. vasario 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos

Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio 1 daliai “.

14. Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

15. Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos muziejų įstatymo 5 straipsnio 2 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

16. Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

17. Konstitucinio Teismo 2002 m. spalio 23 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 8 straipsnio ir 14 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

18. Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymo 3 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija), 4 straipsnio (2001 m. birželio 26 d., 2003 m. balandžio 3 d. redakcijos), 6 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies ir 8 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“

19. Alytaus rajono apylinkės teismo teisėjo 2013 m. gruodžio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-257-791/2013

20. Alytaus rajono apylinkės teismo teisėjo 2015 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-19-448/2015

21. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2013 m. gruodžio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-210-327/2013

22. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-875-245/2015

23. Kauno apygardos teismo teisėjo 2015 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-876-290/2015

24. Kauno apylinkės teismo teisėjo 2016 m. gegužės 10 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. N1-1272-917/2016

25. Kauno apylinkės teismo teisėjo 2017 m. sausio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-21-667/2016

26. Kauno apylinkės teismo teisėjos 2015 m. liepos 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. PK-1919-917/2015
27. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo 2016 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-32-557/2016
28. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-240-417/2015
29. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. liepos 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-52-107/2012
30. Klaipėdos rajono apylinkės teismo teisėjo 2017 m. vasario 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-14-941/2017
31. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-172-307/2021
32. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-53-396/2016
33. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-339/2014
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-213/2014
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2013
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-348-648/2018
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198/2013
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2018 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-652/2007
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. sausio 6 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2015
42. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. kovo 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-95-300/2015

43. Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-836-332/2014
44. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-145-256-2014
45. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. spalio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-420-929/2021
46. Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjo 2020 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-671-1034/2020
47. Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjos 2013 m. lapkričio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-941-851/2013
48. Ažubalytė R. Privataus asmens gyvenimo ribojimas slaptomis priemonėmis: (ne)kokybiško įstatymo problema, *Jurisprudencija*, 2019, 26(2), p. 260–291
49. Bieliūnas, E. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis. Antroji knyga: 99 – 212 straipsniai. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2009, p. 237
50. Bubnytė K. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija galutinės instancijos Lietuvos teismų praktikoje. *Teisė*, 2013. Nr. 87. p.69-85
- 51.
52. Basic Law for the Federal Republic of Germany. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gg/englisch_gg.html#p0058 žiūrėta 2022 m. spalio 14 d.
53. Case *Fernández Ortega Et Al. V. Mexico*. Prieiga per internetą: https://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_215_ing.pdf, p. 40. žiūrėta 2022 m. spalio 15 d.
54. Capurro R. The Concept of Information. Prieiga per internetą: http://www.capurro.de/Capurro_Hjoerland.pdf žiūrėta 2022 m. spalio 22 d.
55. Case of Friedl v. Austria. Prieiga per internetą: <https://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/1995/1.html> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
56. Case of L.H. v. Latvia, 47 p. Prieiga per internetą: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%222019/07%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-142673%22%5D%7D> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.
57. Case of L.L. v. France. Prieiga per internetą: <https://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2018/05/CASE-OF-L.L.-v.-FRANCE.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 12 d.
58. Case of M.N. and others v. San Marino. Prieiga per internetą: <https://jurinfo.jep.gov.co/normograma/compilacion/docs/pdf/CASE%20OF%20TIERCE%20AND%20OTHERS%20v.%20SAN%20MARINO.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 12 d.

59. Case of Rotaru v. Romania. Prieiga per internetą: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58586%22%5D%7D> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

60. CASE OF SHIMOVOLOS v. RUSSIA. Prieiga per internetą: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-105217%22%5D%7D> žiūrėta 2022 m. spalio 13 d.

61. Case of X and Y v. the Netherlands. Prieiga per internetą: https://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/x%20and%20y%20v%20the%20netherlands_EN.asp žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

62. Constitution of the Italian Republic. Prieiga per internetą: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf žiūrėta 2022 m. spalio 11 d.

63. Constitution Of The Slovak Republic. Prieiga per internetą: <https://www.prezident.sk/upload-files/46422.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

64. Czech Republic's Constitution of 1993 with Amendments through 2013. Prieiga per internetą: https://www.constituteproject.org/constitution/Czech_Republic_2013.pdf?lang=en žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

65. Diggelmann O. Cleis M. N. How the Right to Privacy Became a Human Right. *Human Rights Law Review*, 2014, 14, 441–458

66. Dudgeon v. the United Kingdom. Prieiga per internetą: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57473%22%5D%7D> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

67. Federal Constitution of the Swiss Confederation. Prieiga per internetą: <https://fedlex.data.admin.ch/filestore/fedlex.data.admin.ch/eli/cc/1999/404/20210101/en/pdf-a/fedlex-data-admin-ch-eli-cc-1999-404-20210101-en-pdf-a.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 15 d.

68. Flaherty, D. H.: Some Reflections on Privacy and Technology. *Manitoba Law Journal* Vol. 26, No. 2. (1999) p. 224

69. Fried, C.: *Privacy*. *The Yale Law Journal* Vol. 77, No. 3. (1968) p. 486., p. 475.

70. García González A. La protección de datos personales: derecho fundamental del siglo XXI. Un estudio comparado. Prieiga per internetą: <http://www.juridicas.unam.mx/publica/rev/boletin/cont/120/art/art3.html> žiūrėta 2022 m. spalio 28 d.

71. Gavison, R.: *Privacy and the Limits of Law*. *The Yale Law Journal* Vol. 89, No. 3. (1980) p. 423.

72. Gerety, T.: *Redefining Privacy*. *Harvard Civil Rights-Civil Liberties Law Review* Vol. 12, No. 2. (1977) p. 281

73. Greece's Constitution of 1975 with Amendments through 2008. Prieiga per internetą: https://www.constituteproject.org/constitution/Greece_2008.pdf?lang=en žiūrėta 2022 m. spalio 80 d.

74. Guide to the Case-Law of the of the European Court of Human Rights. 2022. Prieiga per internetą: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Data_protection_ENG.pdf žiūrėta 2022 m. rugsėjo 26 d.

75. Guillot v. France. Prieiga per internetą: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-58069"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) žiūrėta 2022 m. spalio 13 d.

76. Klass and Others v. Germany. Prieiga per internetą: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57510"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) žiūrėta 2022 m. spalio 16 d.

77. Larraul E. 2014. Criminal record disclosure and the right to privacy. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/DianaS/AppData/Local/Temp/ElenaLarrauri2014Crim.L.R.10.pdf> žiūrėta 2022 m. rugsėjo 23 d.

78. Leander v. Sweden. Prieiga per internetą: <https://data.guardint.org/en/entity/k92hx23u9s?page=1> žiūrėta 2022 m. spalio 11 d.

79. Lietuvių kalbos žodynas. Prieiga per internetą: <https://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas/Viesas> žiūrėta 2022 m. spalio 29 d.

80. Marcinauskaitė R., Razmetaeva Y. Privacy protection in the digital age: a criminal law perspective. *International Comparative Jurisprudence* 2021, 7(2): 153-168.

81. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų teisėjo 2020 m. kovo 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr.1-82-416/2020

82. McCrudden Ch. Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. *The European Journal of International Law* Vol. 19 Nr. 4, 2008

83. McFarland M., SJ. Privacy and the Law. Prieiga per internetą: <http://www.scu.edu/ethics/practicing/focusareas/technology/internet/privacy/privacy-law.html> žiūrėta 2022 m. spalio 14 d.

84. Meškauskaitė L., Lankauskas M. Baudžiamoji atsakomybė už asmens privataus gyvenimo neliečiamumo pažeidimus Europos Žmogaus Teisių Teismo bei Lietuvos teismų praktikos kontekste, Teisės problemos. 2016. Nr. 1 (9)

85. Misiūnaitė-Kamarauskienė D. Europos Sąjungos teisingumo teismo praktikos aktualijos pagrindinių teisių į privatų ir šeimos gyvenimą bei asmens duomenų apsaugą srityje, *Jurisprudencija*, 2014, 21(4), p. 1233–1245

86. Niemietz v. Germany. Prieiga per internetą: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57887> žiūrėta 2022 m. spalio 15 d.

87. Pranevičienė B. Limiting of the right to privacy in the context of protection of national security, *Jurisprudencija*, 2011, 18(4), p. 1609–1622

88. Šakių rajono apylinkės teismo teisėjo 2016 m. liepos 11 d. baudžiamasis įsakymas baudžiamajoje byloje Nr. 1-131-443/2016

89. Statistika. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106> žiūrėta 2022 m. rugsėjo 27 d.

90. Steiner, J. Henry and others. *International Human Rights in Context: Law, Politics and Morals* (OUP 2007).

91. Szabó 2005. p. 44. On the differences between EU and US privacy protection see more: Whitman, J. Q.: *The Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty*. *The Yale Law Journal* Vol. 113, No. 6. (2004) pp. 1151-1221.

92. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.174848> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

93. Terminų žodynas. Prieiga per internetą: <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Informacija> žiūrėta 2022 m. spalio 23 d.

94. The Constitution of Japan. Prieiga per internetą: https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html žiūrėta 2022 m. spalio 19 d.

95. The Constitution Of The Republic Of Slovenia. Prieiga per internetą: <https://www.varuh-rs.si/en/about-us/legal-framework/the-constitution-of-the-republic-of-slovenia/> žiūrėta 2022 m. spalio 13 d.

96. The Spanish Constitution. Prieiga per internetą: <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf> žiūrėta 2022 m. spalio 10 d.

97. Westin, A. F.: *Social and political dimensions of privacy*. *Journal of Social Issues* Vol 59, No. 2. (2003) pp. 431-434.

NUSIKALTIMAI ASMENS PRIVATAUS GYVENIMO NELIEČIAMUMUI SANTRAUKA

Nežiūrint į tai, kad asmens privataus gyvenimo neliečiamumas yra universalus teisės principas, tačiau kategorijos „asmens privataus gyvenimo neliečiamumas“ aiškios sampratos nėra. Asmens privataus gyvenimo neliečiamumas yra gana plati ir imli sąvoka, apimanti pirmiausia socialinių santykių kompleksą, apibūdinantį asmenį ir pilietį, kaip visišką laisvę turintį subjektą.

Tyrimas parodė, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimtų sprendimų dėl informacijos apie asmens privataus gyvenimą rinkimą, atskleidimą ir panaudojimą nėra daug, todėl ir teismų praktika nagrinėjant minėto pobūdžio bylas dar tebesiformuoja. Apylinkių ir apygardų teismai, nagrinėdami bylas dėl informacijos apie asmens privataus gyvenimą rinkimą, atskleidimą ir panaudojimą, vadovaujasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimais, tačiau kai kuriomis panašiomis aplinkybėmis teismai ne visada vienodai įvertina surinktus duomenis ir skirtingai akcentuoja atskirus nusikaltimų asmens privataus gyvenimo neliečiamumo sudėčiai būtinus objektyviusius ir subjektyviusius požymius. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad naujesnių bylų analizė rodo, kad teismai plačiau remiasi EŽTT nagrinėtomis bylomis ir jų sprendimų teisiniais argumentais, juos cituoja argumentuodami ir priimdami savo sprendimus.

Teismų praktikos analizė parodė, kad asmens privataus gyvenimo neliečiamumo aplinkybių vertinimas yra sudėtingas, tačiau analizuojant baigiamojo darbo metu surinktą medžiagą darbo autorė nustatė, kad dabartiniu metu nėra asmens privataus gyvenimo neliečiamumo apsaugos tyrimo gairių (metodikos), kuri padėtų visapusiškiau nagrinėti bylas, vertinti aplinkybių visumą.

Raktiniai žodžiai: žmogaus teisės, privatumas, neliečiamumas

NUSIKALTIMAI ASMENS PRIVATAUS GYVENIMO NELIEČIAMUMUI SUMMARY

Despite the fact that the inviolability of a person's private life is a universal legal principle, there is no clear concept of the category "inviolability of a person's private life". The inviolability of a person's private life is a rather broad and comprehensive concept, which includes, first of all, a complex of social relations that characterizes a person and a citizen as a subject with complete freedom.

The research showed that there are not many decisions made by the Supreme Court of Lithuania regarding the collection, disclosure and use of information about a person's private life, therefore the court practice in examining cases of the above-mentioned type is still developing. District and district courts, when examining cases regarding the collection, disclosure and use of information about a person's private life, are guided by the decisions of the Supreme Court of Lithuania, but in some similar circumstances, the courts do not always evaluate the collected data in the same way and emphasize different objective and subjective signs. It should also be noted that the analysis of more recent cases shows that the courts rely more widely on the cases examined by the ECHR and the legal arguments of their decisions, quoting them when arguing and making their decisions.

The analysis of judicial practice showed that the assessment of the circumstances surrounding the inviolability of a person's private life is difficult, but when analyzing the material collected during the final work, the author of the work found that there are currently no research guidelines (methodology) for the protection of the inviolability of a person's private life, which would help to more comprehensively examine cases and assess the totality of the circumstances.

Raktiniai žodžiai: žmogaus teisės, privatumas, neliečiamumas